

KRÓNIKA

A XXXIX. Honismereti Akadémia

Nagykőrös, 2011. július 3–8.

Elnöki megnyitó

Tisztelettel és szeretettel üdvözlöm a XXXIX. Honismereti Akadémia szép számú résztvevőit, akik Magyarország megyéiből, a Nemzet Fővárosából és határon túlról jöttek. Köszöntöm a vendéglátó Pest megyét és az Akadémiának otthont adó Nagykőrös városát. Legutóbb, 1994-ben Vác volt a színhelye Pest megyei akadémiainknak, akkor e nagy megye északi részét ismerhettük meg a maga gazdag értékeivel és vendégszeretetével, most a megye déli – valljuk be kevésbé ismert – fele mutatja meg rögtön nyilvánvaló és rejtett szépségeit.

Külön örülök annak, hogy ezekben az inséges időkben is ilyen nagy számban összejövünk, eleven példáját adva a jól ismert mondásnak, ígének: – Nemcsak kenyérral él az ember! A honismereti mozgalomban tevékenykedőkre persze ez mindig is igaz volt, hiszen amit tettek, azt sohasem anyagi megfontolások vezették, hanem mindig a jó értelemben vett ügybuzgóság. És ez az ügy a hon jobb ismerete és mélyebb megismertetése volt, amivel nagyon sokat tettek tagjaink azért, hogy identitásunk erősebb, nemzeti önismeretünk teljesebb lehessen. A honismereti mozgalom az elmúlt fél évszázadban – ahogy

A Szövetség elnöke ünnepi megnyitó beszédét tartja (Gál Jenő felvétele)

már azt Halász Péter a tavalyi, 50. évfordulónkon megállapította – a nemzeti örökség részévé vált. Ez egyrészt büszkeséggel tölthet el minket, másrészt viszont állandó feladatot is ad: az örökséget tovább kell gyarapítani és tovább kell adni. Hazánk és népünk múltjának gazdagsága olyan nagy, hogy még korán sincs minden feltárva, bemutatva, és noha sok dolgot elődeink már megmentettek a számunkra, nekünk kell azt átadni a következő generációknak, vagy éppen a már egyszer megmentett, de újra elveszni látszó, veszélyeztetett értékeinket nekünk kell ismét megmenteni.

Az értékmentésre pedig hazánkban, a Kárpát-medencében talán a legszebb példa népdalaink, népzeneink és néptáncgyománnyunk példászerű megőrzése.

Magyarországon a XIX. század végétől kezdve történik tudományos igénnyel a magyar népi kultúra és benne népzeneink feltérképezése. A magyar népdalkincs leghíresebb gyűjtőit, Vikár Bélát, Bartókot és Kodályt követően Lajtha László, Martin György, valamint tanítványaik és követőik folytatták a zenei folklór gyűjtését. A táncház-mozgalom komoly lendületet adott a gyűjtőmunkának, így napjainkra páratlan nagyságú hangfelvétel, mozgókép, fénykép és írott dokumentum halmozódott fel. Az utóbbi évtizedek eredményességére csak egy példa: míg Kodály 1967-es halálakor kb. 1200 órányi rögzített hangzó anyagunk volt, ma ez már 15-16 ezer óra. Ehhez hozzá kell még tennünk, hogy a XX. század technikai színvonalán rögzített anyagok nem időtállóak. Számos gyűjtemény van, amely olyan rossz állapotba került, hogy meg kell menteni a legkorszerűbb archiválási technikák segítségével. – Mint imént említettem: valóban újra és újra meg kell mentenünk egykor már megmentett, de újfent veszélyeztetett értékeinket.

Amit még az értékmentés kapcsán állandóan hangsúlyoznunk kell, hogy bár sok minden elveszhet örökre egy-egy lehetséges adatközlő halálával, de alapvetően sohasem késő gyűjteni, hiszen még ma is, annyi gyűjtés után is ennek elő nem ismert népdalok, vagy ismert népdalok ismeretlen változatai. Szerencsére az az utolsó óra, amire mindig hivatkozunk, elég hosszú ahhoz, hogy többször is nekifogjunk a gyűjtésnek, kutatásnak. Jó példa lehet erre a két világháború között a Magyar Tudományos Akadémia által elkezdett, majd a Rádió és a Néprajzi Múzeum által folytatott gramofongyűjtemény, az ún. Pátria-sorozat létrehozása. A második világháború előtt 107 lemez készült el, 550-nél több dallammal. 1949-től újra folytatódott a felvételek és végül meghaladták a másfélszáz lemezt. Ennek nyomán, immár a legújabb technika segítségével 2009-ben, a Norvég Finanszírozási Mechanizmusok 220 millió forint támogatásának köszönhetően az *Utolsó óra* című program keretében újabb 50 lemez (CD) került kiadásra, megnevezésében is vállalva az említett első sorozattal való kapcsolatot, ti. „Új Pátria” sorozat nevet kapta. A megjelent CD-k anyaga válogatás, hiszen a programban több mint száz együttes vett részt, és 1250 órányi hanganyagot, nagyjából 23 ezer dallamot rögzítettek. Ebből az óriási anyagból az adott téjegységeket tökéletesen ismerő szerkesztők válogatták ki azon felvételeket, amelyek leginkább megidézik az adott vidék hangszeres népzenejének jellegzetességeit. (Aki a teljes gyűjtésre kíváncsi, megtalálhatja azt adatbázisba rendezve a Hagyományok Háza honlapján.) A CD-k megjelenése korántsem jelenti a munka végét. Az Új Pátria sorozat egyelőre 1000 példányban készült el, ebből 400 db-ot Európa nagyobb könyvtáraiba, zeneiskolaiba, folklórarchívumaiba juttatott el a programgazda Hagyományok Háza. A nagyközönség is megvásárolhatja a sorozatot a Fonó Budai Zeneházban. Az ebből származó bevételt a program folytatására fordítják. A pályázati összegből lehetőség nyílt gyűjteménygyarapításra is, 1589 tételnyi hangfelvételt, 410 tételnyi mozgókép felvételt és 3201 tételnyi fotót, összesen 5200 tételnyi folklór témájú felvételt sikerült megvásárolni. És ez még nem minden, de tovább most nem részletezném a program tényleg nagyszerű eredményeit. Az elmondottakból is látszik, hogy milyen eredményekre lehet jutni, ha a meglévő szellemi kapacitáshoz pénzügyi támogatás is járul.

A másik nagy siker, amire büszkék lehetünk a már említett táncház-mozgalom. Bámulatosan gazdag és sokszínű néptánc-kultúránk megmentése és megújítása ennek a 1970-es években kibontakozó mozgalomnak köszönhető. A táncház-találkozók bebizonyították, hogy a hagyomány ma is képes megszólítani a tizen- és huszonéves korosztályt. Idén tartották a jubileumi 30. találkozót. Az elsőt még senki sem remélte, hogy majdan több mint tízezer zsúfolódnak össze egy sportcsarnokban (a Papp László Budapest Sportarénaiban), és profi hangosítás mellett tanulhatják táncnyelvünk szavait. Mert Timár Sándor koreográfus módszerének segítségével ezt is immár úgy tanítják, mint az anyanyelvet. Ez a módszer a néptánc világában ugyanaz, mint a Kodály-módszer a zenében. Ennek lényege, hogy minél több gyermek minél kisebb korban ismerkedjen meg a még elevenen élő néptánc- és népzene-hagyománnyal, nemcsak a színpadi megjelenés által és muzeális értékkel, hanem mint megélt tapasztalat épüljön be az a mindennapi életbe. A gyermekek a próbák és a színpadi szereplések során, a néptánc újraszületésének pillanataiban fedezik fel a közösségi lét öröklött rendjét. Ebben az ősi rendben a tánc-anyanyelv ismerete teszi számukra természetessé az elizagodást. Örvedetes tény, hogy manapság már egyre több óvodában és iskolában folyik rendszeres néptáncoktatás.

Végül a népdalról szólva Kölcsey 1826-ban tett megállapítását idézném: „a való nemzeti poézis szikráit a köznépi dalokban kell nyomozni”. Teszem hozzá valójában a köznép mindennapi életét is – legyen arra akár mennyi levéltári forrás – csak a népdal-kincsünk ismeretében lehet megismerni, hiszen a nép minden tevékenységét, életszakaszát, bűját-baját és örömet dalba öntötte. Ezek a népdalok őrzik a népnek a krónikákból kimaradt múltját és mutatják meg gondolkodásmódját, hozzáállását mindenhez. Egy kis képzavarral: a néplélek lüktet népi énekeinkben. Talán ezért maradhatott meg annyi történelmi vihar ellenére is ilyen gazdagon. Kodály írja, hogy a magyar nép „*elég épségben megtartotta ősi népi kultúráját. Ennek köszönhető, hogy a népi kultúra virága, elválasztható, külön életet is élő terméke az egyes dal: igen gyakran remekmű. Nemcsak a szegények kincse, de a legmagasabbrendűek igényeit is kielégíti. Nem kezdetlegesség, hanem évezredek fejlődésbe kiérlelt, leszűrődött művészet.*” Bartók így vélekedik: „*Mélyebben élünk a népdalkultúrában, mint valaha gondoltuk, mert a kunyhókba szorult a magyar lélek ősrétegének minden maradványa. [...] Letörölhetette az idő a magyarság arcáról a keleti vonásokat, lelke mélyén, ahol a zene forrása fakad, ott még él egy darab őskelet... Csodálatos, hogy annyi idegen hatás, vérkeveredés után is megmaradt a magyarság ősi zenei nyelve.*”

Magyarországon általában még ma is a Kodály-módszeres tankönyvek vannak használatban és a népdalkincsre alapozva tanítanak. Sajnos már csak heti egy órában, ami nagyon kevés. Talán akik így döntöttek, azt gondolták, hogy a zenei ismeretek nem tartoznak a használható tudás kategóriájába. Mert a számítástechnika, az idegen nyelvek hasznosak lehetnek, de a népdalokkal mire megy az ember a való világban. Ugyanez a gondolkozás tartja fölöslegesnek a verstanulást, a memoritereket, mert egészen egyszerűen nem érti, hogy mire jók ezek. Vagy érti? – Nem akarok elveszni a gondolatban, mert messzire vezetne, csak annyit mondanék, hogy annak a népnek a lelke sérülékenyebb, mely nem rendelkezik a népi kultúra megtartó és gazdagító erejével. Sokkal szegényebb, sokkal védtelenebb lesz. Egyébként azért is érthetetlen a dolog, mert az agykutatók már jó ideje kimutatták, hogy a zenei tudás hozzájárul az agy fejlődéséhez, tehát hasznos dolog.

És van még egy nagyon fontos jellemzője a népdaléneklésnek: örömet okoz, közösségi élményt nyújt. Erre pedig mindig is nagy szüksége volt az embernek. Közösen énekelni jó dolog, tegye azt az ember akárhol, buszkiránduláson, táborban vagy borozgatva egy pinchehelyiségben. Nem véletlen, hogy a közös éneklés fontosságát hangsúlyozták a felszólalók már a negyven évvel ezelőtt, 1971. március 17-én, a Hazafias Népfront Honismereti Klubjában tartott tanácskozáson is, melynek teljes anyaga *Hová röpül a páva?* címmel jelent meg 1972 februárjában a Honismereti Híradó különszámaként. Ez a tény is jelzi, hogy honismereti mozgalmunknak már évtizedekkel ezelőtt fontos volt a népzenei kultúránk és annak jövője. Ez azóta is így van, hiszen a Honismeretben gyakran olvashatunk ezzel kapcsolatos cikkeket, és helyben, a honismereti munkában is számos alkalommal fejtünk ki ezen a területen értékméntést.

Miért fontos ez a téma nekünk, honismereteseknek? Miért szenteljük az idei Akadémiánkat ennek a témának? Egészen egyszerűen azért, mert népzenei hagyományunk hozzátartozik kultúránkhoz, része a honismeretnek magának, azaz másképpen fogalmazva: hazánk ismerete nagyon hiányos lenne zenei hagyományunk ismerete nélkül. Egészséges nemzeti önismeret és önbecsülés nem létezhet ennek hiányában.

Mi büszkék vagyunk csodálatosan gazdag és sokszínű kultúránkra, benne népdal-kincsünkre, néptánc-kultúránkra. Mások is csodálják, és a világ legtávolabbi végein is meg akarják tanulni. Ez erősítsen meg minket abban, hogy nagyon értékes, amit örököltünk, és aminek átörökítése immár a mi feladatunk.

Hová röpül a páva? – tehetjük fel ma is a kérdést. Talán ez a mostani tanácskozás, az előadások, a szekciókban folytatható eszmecsere és persze a szünetekben való baráti beszélgetések is alkalmas nyújthatnak majd a válasz keresésére. Én ezen válaszkeresés folyamán azért minden negatív folyamat ellenére azt szeretném, hogy nézzük legalább olyan pozitív módon a jelent és főként a jövőt, mint ahogy a negyven évvel ezelőtti tanácskozás megnyitó beszédét tartó Simon István tette, aki az említett kérdés kapcsán azt mondta, hogy feltehetjük a kérdést (ti. Hová röpül a páva?), „de már önmagában az is megnyugtató tény, hogy röpül”. Én magam is ennek az optimista hozzáállásnak jegyében mondtam el azokat a jelentős eredményeket, amelyek az utóbbi évtizedekben mégiscsak megalapozták a jövő sikereit. A talentumokat tehát elődeinktől megkaptuk. De, mint tudjuk, a talentumokat el is lehet ázni és kama-toztatni is lehet. Nem kérdéses, hogy melyik az üdvözítő út.

Ezekkel a gondolatokkal nyitom meg a XXXIX. Honismereti Akadémiát!

Kívánok mindenkinek hasznos és közösségi élményt nyújtó tanácskozást!

Debreczeni-Droppán Béla

A Honismereti Akadémia kitüntetettjei

Bél Mátyás – Notitia Hungraiae Emlékérem kitüntetésben részesültek

Dr. Ágoston István

Egyháztörténész, református lelkész, honismeret-kutató. Borsod-Abaúj-Zemplén megye honismereti mozgalmanak egyik legjelentősebb személyisége, az ónodi Lorántffy Zsuzsanna Honismereti Kör elismert vezetője.

Hejőcsabán született 1931. augusztus 4-én. Teológiai tanulmányait 1949-ben Sárospatakon kezdte a Református Teológiai Akadémián, majd 1951-ben a debreceni Református Teológiai Akadémia hallgatója. A lelkészképesítő vizsga (1956/57) letétele után Miskolcon szentelték lelkésszé (1959). 1994-ben teológiai doktori fokozatot szerzett, disszertációjának témáját a református egyháztörténetből választotta.

1954-től segédlelkészként dolgozott Hejőcsabán, Alsószolcán, Ózdon és Átányon, 1959-ben lelkipásztor Hejőbábán, Ónodon, majd Miskolcon. 1980-ban a Borsodi Református Egyházmegye jegyzője, 1983-ban tanácsbírája, 1988-ban sajtóelőadója. 1991–96-ig a Tiszán inneni Református Egyházkerület Ökumenikus előadója, majd Számvevőszéki elnöke.

Ágoston István tevékenysége lelkészi munkáján túl igen széleskörű. Számos társadalmi és civil egyesület, szervezet tagja és tisztségviselője. 1979-től tagja, majd elnöke az Ónodi Lorántffy Zsuzsanna Honismereti Munkaközösségnek, részt vesz a Lévay József Közművelődési Egyesület és a Református Doktorok Kollégiumának munkájában.

Kiemelkedő munkát végzett az Ónod-Muhi Lorántffy Zsuzsanna Honismereti Munkaközösség megszervezésében, melynek egyesületté válása után 2007-ig elnöke volt. Ebbéli tisztségében kezdeményezte az ónodi vár feltárását és restaurálását, Ónodon tájház létesítését, a Muhi csata 750. évfordulójára emlékmű felállítását. 2000-ben megszervezte az Ónodon született I. Rákóczi Györgyné Lorántffy Zsuzsanna egészalakos szobrának felállítását, valamint két Ónodon született nevezetes személy: Kazinczyné Török Sophie és Werner Gyula regényíró, országgyűlési képviselő emlékére egy-egy emléktábla létesítését és avatását.

Bél Mátyás Emlékermesek:
dr. Hála József, dr. Ágoston István, Kaczián János
(Mándli Gyula felvétele)

Helytörténet-kutatói tevékenysége elsősorban Ónod község helytörténetének kutatására, II. Rákóczi Ferenc életének, ezen belül emlékiratainak, illetve a Rákóczi-néphagyományok gyűjtésére terjedt ki. Foglalkozott Muhi és Ónod irodalmi hagyományaival, Vályi Andrásnak, az első magyar honismereti lexikon írójának, gróf Török Lajos és Miskolczi Csulyak Gáspárnak, az első magyar nyelvű állatkönyv írójának életével és munkásságával, illetve a humanista Lorántffy Zsuzsanna életével és tevékenységével.

Az eltelt évtizedek alatt Borsod megyei és országos, főleg honismereti és egyházi jellegű periodikákban mintegy 120 cikke, tanulmánya jelent meg, ezen kívül kilenc önálló kötete látott napvilágot. Publikál a Reformátusok Lapjában, az Észak Magyarországon, a Honismeretben, a Széphalomban. Legutóbbi kötetét, *Honunktól Hazánkig* című munkáját 2011. március 23-án a megyei honismereti napi ünnepségen vehettünk kézbe, mely felöleli az ónodi honismereti mozgalom történetének 30 évét.

Munkásságát többször is díjakkal, elismerésekkel jutalmazták. 1985-ben Ortutay Emlékérmét, 1987-ben a Honismereti Mozgalomért Emlékérmét, 2000-ben Honismereti Munkáért Emlékérmét, 1988-ban az Ónodi Vár Megmentéséért Emlékplakettet, 1985-től több alkalommal a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Istvánffy Gyula Honismereti Gyűjtőpályázaton oklevelet, 2004-ben, a pályázaton végzett eredményes munkájáért Arany diplomát kapott. Tevékenységének elismerésül 2011. április 9-én Ónod község díszpolgárává választották.

*A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Honismereti Egyesület nevében:
Hadobás Pál elnök és Titkos Sándorné titkár*

Dr. Hála József

A Pest megyei Érdy János Honismereti Egyesület alapító tagja, a Honismeret folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, a *Börzsönyvidék* kiadványsorozat és a *Néprajzi Hírek* szerkesztője, néprajzkutató muzeológus, geológus, volt egyetemi oktató. 1949. november 23-án született Alagon. Munkásságával több évtized alatt maradandót alkotott mind a geológia, mind a néprajz, mind honismeret területén, megjelent munkáinak száma meghaladja a 400 tételt.

Hála József geológusként 1968-ban lépett munkába a Magyar Állami Földtani Intézetben, amelynek máig tudományos főmunkatársa, a Tudománytörténeti Gyűjtemény vezetője. 1983-ig az Északi-középhegységi földtani térképezésében vett részt. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán 1983-ban etnográfus diplomát szerzett, 1987-ben ugyanott doktorált. 1990 óta egyben az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékének adjunktusa.

Néprajzi és geológiai munkásságának homlokterében a kutatás- és tudománytörténet áll. Életművének egyik legfőbb vonulatát a két diszciplína egymással érintkező területei adják: a magyarországi bányászat, kőfaragás és egyéb kismesterségek néprajza, valamint az ásványok és kőzetek szerepe a népi kultúrában. Folklorisztikai adatközlései is jelentősek. 1988–2003 között a Magyarhoni Földtani Társulat tudománytörténeti szakosztályának titkára, 2003-tól vezetőségi tagja. A Magyar Néprajzi Társaság Anyagi Kultúra Szakosztályának 1988–1991 között titkára, a társaság választmányának 2003-tól tagja. 1990 óta szerkeszti a társaság negyedéves tájékoztató füzetét, a *Néprajzi Híreket*. A Váci Múzeum Egyesület tagja, szakmai kiadványok szerzője és lektora. 1991-ben *Jankó János-díjjal* tüntették ki. A Magyarhoni Földtani Társulat munkásságát 2003-ban *Társulati Emlékgyűrűvel*, 2009-ben pedig *választmányi tagsággal* ismerte el.

Szakirodalmi munkásságának 40%-a földtudományi vonatkozású, 60%-át a néprajzi tárgyú írások teszik ki. *„Hála József nemcsak tudományként és nemcsak tudósként kezeli a néprajzot, hanem a népi kultúra összes bugyrát ismerni akarja. Úgy, hogy közben maga az ember, a népi kultúra hordozója érdeklő őt legjobban. Odafigyel mindennapjaikra, életkörülményeikre és életükre, bensőséges kapcsolatot alakít ki velük. Ez a rohanó, kaotikus és globalizálódó világunkban nem kis dolog”* – írta róla ipolyvári barátja, dr. Csáky Károly néprajztudós. Így kötődött már egészen fiatalon a Trianon által kettészakított Honhoz. Feltárta annak kutatástörténeti vonatkozásait: számba vette Györffy és Bartók itteni gyűjtőútjait, Ipolyi Arnold szülőföldi kötődéseit, Pongrácz Lajos népdalkutatásait, Pongrácz Elemér muzeológiai tevékenységét, Hőke Lajos Hontra vonatkozó publikációit. Kutatta az Alsó-Ipoly mente népi hiedelemvilágát, az itteni települések dűlőneveit; járt a kőbányások, a favágók és a gyűjtögető parasztok közt; bebarangolta a régi gyógyforrásokat és csodakutakat; feltárta a népi vallásosság és a búcsújáráshelyek emlékeit. Támogatta az Ipoly menti, s a Börzsöny-vidéki helytörténet-kutatók munkáját; szakmai-módszertani segítséget nyújtott a falunapok, kiállítások szervezőinek. Számos fiatal tehetséget karolt fel, támogatta tudományos munkájuk indulását. Az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékének adjunktusaként pedig éveken át vezette be a hallgatókat a néprajzkutatás rejtelmeibe. A honismereti mozgalom büszke lehet Hála József-re, a honismeret művelőjére, előadójára, a helytörténészre.

Az Érdy János Honismereti Egyesület nevében: Mándli Gyula elnök

Kaczián János

A Tolna Megye Önkormányzat Levéltárának nyugalmazott népművelő-levéltárosa, csaknem két évtizede a Tolna megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület elnöke.

Az ELTE Bölcsészettudományi Karán végzett, s számos munkahely és feladat jelzi a megye művelődésében évtizedek óta meghatározó szerepét. A kulturális, népművelői munkát az ifjúsági mozgalomban kezdte. A megyei művelődési központ igazgatójaként (1981–1984) nyújtott segítséget a Német Bemutatószínpad (DBU) megalapításához. A Tolna Megyei Levéltár munkatársaként (1984-től) helytörténeti szakkörök, kiállítások, előadások, tanulmányok sora jelzi tevékenységét.

Kaczián János fontosnak tartja, hogy a kutatások eredményeit mind szélesebb körben megismertessék, időt, energiát fordít hasznosulásuk megszervezésére. Pótolhatatlan segítséget nyújt Tolna megye kulturális értékeinek megmentéséhez, közösségszervező munkája is elismerésre méltó. Több helyi egyesület, civil közösség szerveződésében komoly szerepe volt (pl. a bunyaszekszárdiak szervezetének, éves találkozójának életre hívásában, a lugosiakkal kialakított testvérvárosi kapcsolatban, együttműködés Facsád, Igazfalva önkormányzatával, szörványmagyarságával). Számos önálló publikációja, továbbá szakmai és ismeretterjesztő cikke jelent meg szakfolyóiratokban, heti- és napilapokban.

Kaczián János jelen volt Tolnában a honismereti mozgalom születésénél, részt vett a Hazafias Népfőnt Megyei Honismereti Bizottságának munkájában, alapító tagja, jegyzője, majd elnöke (1992-től) az újjáalakult egyesületnek. Tagja a Honismereti Szövetség elnökségének. Meghatározó szerepe van abban, hogy az elmúlt két évtizedben számos eredmény született a Tolna megyei honismereti mozgalomban.

Aktív közéleti tevékenységét számos kitüntetés, elismerés jelzi: Munkaéremrend bronz fokozat (1978), Babits-díj (1983), Facsád Diszpolgára (1998), Pro Urbe Szekszárd (2003), Bezerédj István-díj (2004), Honismereti Munkáért Emlékérem (2006), Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt (2009).

A honismereti mozgalomban végzett sokrétű tevékenységéről tanúskodik többek között a Honismereti Szövetséghez kötődő munkája, a helyi egyesületi élet folyamatos szervezése, helytörténeti programok igényes megvalósítása, az egyesületi tagokkal együttműködve évfordulók, megemlékezések, megyei és helyi vetélkedők, konferenciák rendezése. Rendszeresen részt vesz az országos Honismereti Akadémián, fáradhatatlanul gondoskodik kiadványok, táborok, pályázatok szervezéséről, az egyesületi hagyományok megteremtéséről, az egyesületi tagok helytörténeti tevékenységének irányításáról és az eredmények ismertetéséről. Aktív irányító szerepet vállal a Honismereti Egyesületi Nap szervezésében, az Egyesületi Hírlevél és az Egyesületi Füzetek szerkesztésében és kiadásában. Kapcsolatépítésnek köszönhetően folyamatosan bővül az egyesület pártoló tagjainak a száma is.

Tolna megye és az országos honismereti mozgalom érdekében évtizedek óta végzi következetes, kutatásokat közreadó, a kutatásokat is szorgalmazó-segítő lelkiismeretes munkáját.

A Tolna Megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület elnöksége

Honismereti Munkáért Emlékéremmel kitüntettek

Gergelyné Bodó Mária

Középiszkolai tanár. 1967-ben született Szegeden. A Radnóti Miklós Gimnáziumban érettségizett, majd a szegedi József Attila Tudományegyetemen szerzett magyar-történelem szakos tanári diplomát. A Szegedi Ipari, Szolgáltató Szakképző és Általános Iskola Szeged-Móravárosi Tagintézményében, ahol magyar nyelv- és irodalmat, illetve történelmet tanít, növendékek százainak figyelmét irányította Szeged és Csongrád megye helytörténeti és irodalmi öröksége felé, megerősítve ezt az érettségi vizsgákon szereplő helyismereti tételekkel.

Ebben az intézményben vezet 2001-től honismereti kört, amelynek programjában diákjaival végigjárja Szeged irodalmi szempontból fontos helyszíneit, olvastatja a szegedi szerzők írásait, megmutatja a város jeles személyiségeinek emlékhelyeit, így ismertette meg velük lakóhelyük, szülőföldjük értékeit. Diákjait rendszeresen buzdítja megyei irodalmi, történelmi és helytörténeti dolgozatok írására, pályázatokon, vetélkedőkön való részvétellel. A Honismereti Szövetség által meghirdetett művelődéstörténeti vetélkedőkre csapatokat készít fel, maga pedig többször játékvetítőként segítette a megyei fordulók lebonyolítását. Honismereti körének tevékenysége kapcsolódik a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület munkájához. Diákjai minden évben részt vesznek az egyesület iskolák számára szervezett helyi és

megyei rendezvényein. Határon túli kapcsolatokat Aradon kezdett kiépíteni. Az iskolában kollégáival és tanítványaival szakmatörténeti gyűjteményt gondoznak.

Szakmai pályájának kiemelkedő alkotása a 125 éves Szegedi Iparostanonc-iskola jubileumi ünnepsorozatának megszervezése és az Emlékkönyv Szeged Szabad Királyi Város Iparos tanonciskolája, és a belőle létrejött Szeged-Móravárosi Szakközép- és Szakiskola 125 éves jubileumára című kiadvány összeállítása, amelynek szerkesztéséért és bevezető tanulmányáért 2010 novemberében megkapta az MTA Pedagógus Kutatói Díját.

A honismereti munkába 1989-ben kapcsolódott be, majd 1991-ben alapító tagja, 1994-től elnökségi tagja lett a Csongrád Megyei Honismereti Egyesületnek. Rendszeresen végez az egyesületben szervező és jegyzői feladatokat, aktív elnökségi és egyesületi tag. Több honismereti, módszertani írása jelent meg a Honismeret c. folyóiratban. 2009-ben Szegeden a megyei Honismereti Nap ünnepi rendezvényét szervezte. Hozzájárul az egyesület és a honismereti munka népszerűsítéséhez, a tagok számának gyarapításához. Az egyesületi rendezvényeken példamutatóan részt vesz, maga is kezdeményezője a programoknak. Az egyesületünk 20 éves jubileumára megjelenő kötet egyik társszerkesztője, az anyag összegyűjtésének és rendezésének jelentős segítője, írásaival tartalmának gazdagítója.

Az 1998. évi helytörténeti pályázatán pályamunkájáért a Honismereti Szövetség különdíját kapta, 2000-ben a honismereti mozgalomban végzett munkájáért Honismereti Emléklap elismerésben részesült. Két évtizede lelkes, lendületes, sokrétű egyesületi tevékenységet és honismereti munkát valósít meg.

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület nevében: Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna titkár

Kenyeres Dénes

Nyugalmazott alezredes, író, hadtörténész, a honi repülés kutatás egyik jeles képviselője. 1942. szeptember 8-án született a Kecskemét melletti Szentkirály pusztán. A történelem iránti érdeklődése már a nagykőrösi iskolában megmutatkozott, a honvédelemmel, hadtörténelemmel kapcsolatos köteteket forgatta. Még nem volt 18 éves, amikor önként jelentkezett katonai szolgálatra. 1960-ban vonult be sorkatonai szolgálatra, majd 1961-ben Cegléden tüzérségi iskolát végzett. 1962-től továbbszolgáló állományba került Kecskeméten a légierő hadrendjébe tartozó egységénél. 1964-ben Szolnokon tiszthelyettesi iskolát végzett és repülőmechanikus beosztásban szolgált. Szolgálat mellett 1968-ban Kecskeméten a Katona József Gimnáziumban érettségizett és tiszti tanfolyamra ment Budapestre. 1971-ben avatták alhadnaggyá és ruházati szolgálatfőnöki beosztást kapott. Ezt követően különböző repülőalakulatoknál hadtáptiszti beosztásban dolgozott. Szolgálati feladatai mellett 1990-ben Budapesten a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián tanult tovább. 1997-ben szolgálati nyugállományba vonult. Kiemelkedő katonai szolgálataért, a harcok készség fokozásában végzett tevékenységéért a Honvédelmi Miniszter 12 alkalommal tüntette ki.

Kenyeres Dénes 1999-ben kapcsolódott be a Bács-Kiskun megyei Honismereti Egyesület munkájába, támogatva a különböző rendezvényeket, illetve küldöttként képviselte az egyesületet a Honismereti Szövetségben. Már a katonai szolgálata mellett is szívesen foglalkozott hazánk természeti, kulturális örökségének kutatásával. Kiemelt figyelmet szentelt a honismeret fontosságára és vá-

*A Honismereti Munkáért Emlékéremmel kitüntetettek:
Kenyeres Dénes, Gergelyné Bodó Mária, Szarka Elemér,
Molnár Lajos (Mándli Gyula felvétele)*

laszott témájának feltárására, s elmélyült kutatásokat folytatott, illetve folytat a magyar hadtörténet és repüléstörténet témakörében. Megszállottságának köszönhetően lépten-nyomon publikál, előadást tart, kiállítás szervez, esetleg kiállít vagy csak éppen az aktuális könyvét írja a katonaelet rejtelméről és a különféle hadieszközökről. Szinte évente jelentet meg könyveket ezekben a témákban. *Életem és katonai pályám* című munkájában megírta önéletrajzát, melyben külön fejezetet szentelt a honismereti mozgalomban kifejtett tevékenységének.

Munkássága során jó kapcsolatot alakított ki a múzeumokkal, levéltárakkal és könyvtárakkal is, amelyek iratai és dokumentumai forrásul szolgáltak megjelent műveihez. Újságokban és folyóiratokban megjelent cikkeiben és tanulmányaiban a magyar történelem kiemelkedő személyiségeivel és eseményeivel foglalkozott. Magángyűjteményének tárgyaiból több mint ötven alkalommal rendezett kiállítást különböző múzeumokban, kultúrházakban, laktanyákban, oktatási intézményekben. Honismereti tevékenysége során mindig fontosnak tartotta megismerni hazánk tájegységeit, az ott lakó emberek történelmét, szokásait, környezetét és kultúráját. Családjával az 1970-es évtizedtől a Petőfi-, Rákóczi- és Kossuth emléktúrák alkalmával végigjárta a fontos történelmi tájegységeket és emlékhelyeket.

Kenyeres Dénest mindig valami nemes belső tűz hajtotta előre és inspirálta kitűzött céljai megvalósítása felé. Ezért igyekszik a környezetével könyvein, cikkein keresztül megismertetni hazánk természeti szépségeit, kultúráját, különböző történelmi értékeit és eseményekben gazdag históriáját.

A Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület nevében Péterné Fehér Mária titkár

Kiss-Horváth Sándor

Nyugdíjas katonatiszt, múzeomalapító. 1932-ben született Orosházán. 17 éves korában került Pestre, s a munka mellett, a maga erejéből szerzett érettségi után Katonai Főiskolán szerzett tiszti rangot és szolgálta hazáját a Magyar Honvédségben. Nyugdíjba vonulása után az orosházi Városi Múzeumban és a Képtárban dolgozott, gyűjteményt alapított. Mint magánember évtizedek óta foglalkozik a szűkebb és a tágabb haza történetével. Közel 200 helytörténeti cikke, tudósítása jelent meg a megyei és a helyi újságokban, 15 önálló könyvet adott ki, 10 könyv megjelentetésében volt szerzőtárs. Kora ellenére tudósításaival már az elektronikus médiában is megjelenik.

Létrehozta Orosházán a Kútmúzeumot, hivatalos nevén a Vízellátás-történeti Gyűjteményt. Mint az ország egyetlen, ilyen jellegű ipartörténeti gyűjteménnyel rendelkező múzeuma 2002-ben és 2005-ben is megkapta *Az év múzeuma* elismerő címet. Méltán népszerű az általa – és természetesen az orosháziak segítségével – létrehozott Kútmúzeum, amely a város központi részén, egy üzemen kívül helyezett, egyedi építésű, páratlanul szép, régi víztorony épületében és azt körülvevő kiskertben kapott helyet. Régi kovácsoltvas kerítéssel kerítették körbe és kialakították a kútkertet. Fáradságos munkával gyűjtötték egybe a régi kutakat, szerelvényeket, írott anyagokat, képeket, eszközöket. 1983-ban tartották a megnyitó ünnepséget és 1986-ban kapta meg a kiállítóhely a működési engedélyt. A Vízellátás-történeti Gyűjtemény szakmailag az esztergomi Magyar Vízügyi Múzeumhoz tartozik. Az épület fenntartója a helyi Csatorna és Vízmű Üzemnépökség, s jelenleg folyamatban van az épület műemlékké nyilvánítása. Egész élete és munkája van ebben az ország legkisebb múzeumának is becézett gyűjteményben. A múzeum bemutatásán kívül szívesen vállal városvezetéseket, amelyek felérnek egy-egy várostörténeti kirándulással.

Egész életében szívügyének tekintette a helytörténeti munkát, lelkes tagja a Békés megyei Karácsonyi János Honismereti Egyesületnek, lokálpatriotaként szívósan, fáradhatatlanul dolgozott és dolgozik ma is Orosháza értékeinek megőrzéséért, megismertetéséért. Tagja az Orosházi Juhász Balázs Gyűjtőklubnak és a Karácsonyi János Honismereti Egyesületnek, nevéhez fűződik az Orosházi Honismereti Csoport alapítása, éveken keresztül tagja volt a Honismereti Szövetség választmányának.

Nyugdíjazása óta példaadóan sok társadalmi munkát végzett a városért. 1982-ben első között kapta meg a Város és Faluvédők Szövetsége által alapított Podmaniczky-díjat, 1983-ban az épített környezetünk értékeinek védelméért nyújtott tevékenységét ismerték el. 2002-ben „Orosháza Városért” elismerő díjat kapott. 2002-ben, 70. születésnapja alkalmából önmagágyá léptették elő, 2005-ben a Nemzetközi Szent György Lovagrend ünnepélyes keretek között avatta tagjai sorába, ezzel is díjazták a közösségért, szűkebb és tágabb környezetéért, a kultúra megőrzéséért, továbbörökítéséért végzett fáradhatatlan munkáját.

A Karácsonyi János Honismereti Egyesület nevében: Szelekovszky László elnök

Molnár Lajos

A Heves Megyei Honismereti Egyesület alapító tagja, 1990-től elnökségi tagja, s fő patronusként dolgozik megyénk honismereti munkájának mind szélesebb körű megismerése, megismertetése és eredményessége érdekében.

Molnár Lajos 1943. július 17-én született Tiszafüreden. Iskoláit a Debreceni Tanítóképzőben, majd az egri Tárképző Főiskolán, végül a budapesti Műszaki Egyetemen végezte. A több mint négy évtizedes pedagógusi, oktatói munkája mellett több éves pedagógiai szaktanácsadói és sikeres pedagógus-érdeképviseleti tevékenységet is végzett. Publikációit az iskolák együttműködése és alkalmazható módszertanok témakörében írta.

Általános iskolai oktatói tevékenységét nagy szakmai felkészültséggel és hozzáértéssel végezte. Egerben a Gyermek Szabadidő Központnak volt 13 évig vezetője, majd Ostoros községben az Árpád fejedelem Általános Iskolának igazgatója. Ostoros község önkormányzata javaslata alapján a Magyar Köztársaság Oktatási Minisztere 2004-ben – mint kiváló és példaként szolgáló embernek, pedagógusnak és vezetőnek, címzetes igazgatónak – a Magyar Kultúra Napján az *Arany Katedra Emlékplakett* kitüntetést adományozta.

Nyugdíjazása után is folyamatos közéleti szerepvállalása során 2005-től 2009-ig az Egri Kistérség oktatási szakértője, az Ostorosért Polgárőr Egyesület alapító tagja, önkormányzati képviselője, a Falu-TV szerkesztőjeként tevékenykedett.

Molnár Lajos hivatásadata példaértékű, mind szakmán belül, mind az emberi közösségek számára. Jelenleg polgármesteri biztosként koordinálja a civil szervezeteket. Kimagasló adottságokkal rendelkező, ember- és gyermekközpontú közéleti érzékenységről tanúbizonyságot tevő ember. Legutóbbi nagy rendezvényünknek, a 2011. március 19-én a Kistérségi Hagyományörző Egyesütek Fesztiváljának volt a támogatója, ahol 12 együttes járult hozzá a honismeret, a hagyományörzés népszerűsítéséhez, közösségi szerepének erősítéséhez.

Molnár Lajos, aki 1990-ben az egri Gyermek Szabadidő Központ igazgatójaként háttérintézményt biztosított a Heves Megyei Honismereti Egyesületnek, miközben maga is aktívan bekapcsolódott annak munkájába, jelenleg is elnökségi tagunk.

A Heves Megyei Honismereti Egyesület nevében: Somfai Tiborné elnök

Szarka Elemér

A Komlói Honismereti és Városszépítő Egyesület, valamint számos más civil szervezet és társaság alapító tagja, közigazdász, városi képviselőtestületi tag. Egyetemi tanulmányai után Komlón települt le. Pályafutása során betöltötte a helyi ÁFÉSZ osztályvezetői munkakörét, a Drávaholding Rt. üzletágvezetői tisztségét. Egy cikluson keresztül Komló Város tanácselnök-helyettese volt, majd ugyanitt alpolgármester lett, később polgármesterré választották.

Pályafutása során és hivatali munkája mellett számos közművelődési, kulturális, társadalmi és alapítványi tisztséget látott el. Kuratóriumi tagja a János Engel Adolf Komlói Bányászati Gyűjteményért Közhasznú Alapítványnak, a Kórusmuzsikával a Nemzetközi Kapcsolatokért Alapítványnak, elnöke a Komló Város Önkormányzata Városüzemeltetési Bizottságának, társadalmi elnöke a Komló és Térsége Kábítószerügyi Egyeztető Fórumnak, delegált képviselője a Baranya Megyei ÖK. Alpok-Adria Munkacsoportnak. Alapító tagja a Komló-Ergny, Komló-Belényes, valamint a Komló-Valpovó Baráti Társaságnak. Tagja a Baranyai Emberekért Szövetségnek, a Komlói Civil Vezetők Fórumának.

Alapító tagja és kezdetektől elnöke az 1992-ben alapított Komlói Honismereti és Városszépítő Egyesületnek, és egyesületét képviseli a Pécs-Baranyai Kulturális Kamarában. Az ő érdeme, hogy az egyesület megkereste és tevékenységébe bevonta mindazokat, akik szellemi, vagy fizikai értelemben segítségére lehettek a település fejlődésének, a kulturális élet megfelelő szinten tartásának. Méltán vált elnöksége alatt az Egyesület a komlói közélet elismert szereplőjévé. Állandó programjaik közismertek és kedveltek a városban: a közéleti klubok, a templomi koncertsorozatok a mánfai Árpád-kori emléklétemplomban, Nemzetközi Ifjúsági Környezetvédelmi Táborok. Ez utóbbi azért is fontos évenként megismétlődő esemény, mert komlói fiatalokon kívül a határon túli magyar diákok (Valpovórol, Belényesről és Kárpátjáról) is résztvevői a tábornak. Évről-évre az egyesület vezetésével szervezik és emlékeznek meg kegyeleti, ökumenikus istentisztelet keretében az első és a második világháború áldozatairól és a harcokban elesett katonáiról. Borbála napon – lévén Komló bányászváros – településtörté-

neti konferenciát szerveznek, vezeti a „Tegyük szebbé környezetünket” mozgalmat és a „Civil ízek utcája” rendezvényt.

Szarka Elemér segítő tevékenységéért megkapta a Nyugdíjas Klubok és az Életet az Éveknek Nagydíját, valamint a Nagycsaládosok Országos Szövetségének NOE Díját. Elévülhetetlen érdeme volt abban, hogy a Komlói Honismereti és Városszépítő Egyesület 1997-ben elnyerte a Pécs-Baranyai Kulturális Kamara Nívódíját, 2008-ban pedig Komlói Város Önkormányzatától a Pro Civitate kitüntetést kapta meg.

Külön említésre méltó és kiemelendő a Baranya Megyei Honismereti Egyesület vezetőségében végzett munkája. Elgondolásaival, tanácsaival hathatós és állandó résztvevője, segítője és mozgatórugója Egyesületünk életének. A honismereti munka területén végzett tevékenységét 2010-ben, a Magyar Kultúra Napjának Baranyai Rendezvényén elismerő oklevéllel köszönték meg.

A Baranya Megyei Honismereti Egyesület nevében: dr. Simor Ferenc elnök

Honismereti Emléklappal kitüntetettek

Budapest: Ádám Ferenc, dr. Horváth Péterné, Pesti László. Baranya megye: Gál András, Simor Eszter, Molnár Attila. Bács-Kiskun megye: Ádám András, dr. Halász Erzsébet, Molnár Péterné, Sebestyén Imre, Sebestyén Imréné, Varga Istvánné. Békés megye: Izsák József, Izsákné dr. Hetényi Valéria, Töröcsik Mária. Borsod megye: Zrínyi Ilona Gimnázium. Csongrád megye: dr. Kruzslíc István, Licsicsányi István, Pál Richárd, dr. Szücs Judit, id. Töszegi Gyuláné. Fejér megye: Palotai Réka, a Csóri Mátyás Király Általános Iskola, a Nagylóki Általános Iskola. Heves megye: Egri Kulturális és Művészeti Központ, Egri Felsővárosi Általános Iskola Balassi Bálint Tagiskolája. Jász-Nagykun Szolnok megye: Gubicz András, Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet. Komárom megye: Izsó Károly, Nádasiné Balatoni Anna, Óváry Zsuzsanna, Padányi Lajos. Tolna megye: Dömötör Józsefné, Szabó Rita, dr. Balázs Kovács Sándor, dr. Kriston-Vizi József, Stefán György. Veszprém megye: Vörösné Márkus Hajnalka, Müller Márton, valamint az egyesület támogatói: Hoffmann Valéria, Szabó Gergely, Szedlák Attila, dr. Horváth Zolt, Kecskés József, Köntös László, Barczáné Majsa Klára, Tormai Endre, Tóth Bence Tamás. Jászsájkóhalma: dr. Lengyel Gyöngyi, Bathelt Krisztina, Gergely Béláné.

A Börzsöny vizei

A Börzsönyről szóló természetföldrajzi munkák, turistáknak szóló leírások nem mulasztják el megemlíteni a hegységnek forrásokban való gazdagságát, melyek száma 350-re tehető. A harmadik évezred elejére a víz világszerte stratégiai fontosságú elemmé, a földfelszín alatti és a felszíni vizek megóvása, a vízzel való ésszerű gazdálkodás hazánkban is kuleskérdéssé vált.

A mi Börzsönyünk címmel immár harmadszor rendezte meg a szobi Börzsöny Múzeum Baráti Köre a Börzsönyvidékről szóló konferenciáját. Az első rendezvényt 2003-ban a földtani kutatások eredményeiről, a másodikat 2007-ben Erdők a Börzsönyben témában, míg a legutóbbit 2011. június 25-én a Börzsöny vizeiről tartották, mintegy százfőnyi érdeklődő közönség részvételével. Eljöttek Ipolyságról (Šahy) a konferencia rendezésének együttműködő partnere, a Honti Múzeum Baráti Köre képviselői is.

A szimpózium nyitányaként Sajó Sándor ipolysági születésű költő *Harangszó az Ipoly partján* című versét az Ipolyságon élő Jámbor Dorottya tolmácsolta. Szőke István Szob város polgármesterének köszöntője után dr. Kecskeméti Tibor, a Magyar Természettudományi Múzeum címzetes főigazgató-helyettese vette át a levezető elnöki szerepet.

Dr. Karátson Dávid, az ELTE Természettudományi Kar Természetföldrajzi tanszékének tanszékvezető egyetemi docense már az első tudományos konferenciának is előadója volt a Börzsöny vulkáni fejlődéstörténetéről. Jelenleg azt elemzte, hogy a magyarországi Dunakanyar földtani felépítése és fejlődése miként befolyásolta a Börzsöny vízrajzának kialakulását. Dr. Mari László ugyancsak az ELTE Természettudományi Kar Természetföldrajzi Tanszékének egyetemi docense előadásában az Ipoly-völgy földtani kialakulását és a folyó magyarországi szakaszának természetföldrajzi viszonyait vizsgálta.

Batizi Zoltán, a Pest Megyei Múzeumok Igazgatóságának régésze a vízhasznosítás közép- és újkori emlékeit tekintette át előadásában. Térképpel illusztrálta, hogy a Börzsöny vidéki települések elhelyezkedésében, fekvésében milyen meghatározó szerepet játszottak a patakok, az Ipoly és a Duna. Ezt követően részletesen foglalkozott a „nevezetes” kutakkal (Toronyalja, pálos kolostor; Popp kútja és Magyarhegy kútja Nagybörzsönyben; Remete kútja Peröcsényben); a vízimalmokkal; a bányaművelésben a zúzók, hámorok működtetéséhez felhasznált vízenergiával; a környékbeli halastavak és fürdő vízellátásával.

Határmenti térségről lévén szó, a vízminőség és -tisztaság megőrzése, az árvízvédelem a magyarországi és a szlovákiai lakosság, a kutatók és szakemberek közös érdeke. A témában való együttműködésről is szólt a konferencia két hidrogeológus előadója. Verrasztó Zoltán, a Közép-Dunavölgyi Környezet-, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség igazgatóhelyettese a határon átnyúló komplex Ipoly-kutatás eredményeit, elsősorban az Alsó-Ipoly-völgyre kiterjedően mutatta be. Előadásából megiszívelendő megállapítás, hogy a talaj vízháztartását már néhány mm-es vízszintcsökkenés komoly mértékben befolyásolja. Tóth György, a Magyar Földtani Intézet hidrogeológusa az Ipoly vízgyűjtőterületének felszín alatti vízeivel foglalkozott. A szakemberek határon átnyúló együttműködése kiterjed a mintavételekre, s elemzésekre (a talajvizek szennyezettségére, különös tekintettel a szennyvíz, növényvédőszer, műtrágyamaradványok kimutatására). A lápok megőrzése fontos szerepet tölthet be a felszín alatti vizek tisztaságának megővésében. A kutatók szennyezettséget rendszerint a mezőgazdasági művelés alatt álló területeken és települések környezetében mutattak ki.

A konferencia második részében néprajzkutatók előadására került sor. Dr. Szilágyi Miklós, az MTA Néprajzi Kutatóintézet tudományos tanácsadója a dunai és ipolyi halászat jellemzőivel foglalkozott. A szimpózium egyetlen nem illusztrált, de érdekfeszítő előadásában bemutatta a Dunán folyó középkori vizahalászatot, szólt a céhbe tömörült komáromi és esztergomi halászokról, majd az orvhalászatba átforduló ipolyi paraszthalászatról. Az Ipoly menti lakosság élelem-kiegészítésként és pénzszerzési lehetőségeként, csapatban űzte a halászatot. Érdekességként kiemelte, hogy az 1910-es állapotok szerint tiltott volt a halak maszlaggal történő elbódítása (gebulyázás), a nyolcágú szigony használata, a vízfolyás, meder teljes elrekesztése és a kézzel történő halfogás.

Dr. Hála József etnográfus a hiedelemvilág dunai és ipolyi vízilényeit mutatta be. A Duna és az Ipoly természetfeletti vízilényeiről már Ipolyi Arnold is említést tett, Kolacskovszky Lajos és Diószegi Vilmos is írt róluk, s gyűjtött vidékünkön Koresmáros László, Micsci F. László, Csáky Károly és az előadó is. A víziemberről a legtöbb adat Szobról származik, de Letkésen és Ipolydamásdon is ismerték. A vizitörpéről az Ipoly mentéről akadnak említések, míg Kodály Zoltán adatközlői szerint a népdalok a sellőtől erednek. Az előadó sajátos, lokális lényekről is említést tett, a vizibikáról és az állatlan lórol (Vámosmikola). Zomborka Márta etnográfus Nepomuki Szent Jánosról, az úton, hídon, vízen járók védőszentjéről, a gyónási titok vértanújáról tartott előadást. A szent életrajzi adatain, a csehországi tisztelet, a magyarországi kultusz kialakulásán túl a Börzsönyvidéken elterjedt tiszteletéről szólt. Ha körbejárnánk a Börzsönnyt, a többségében katolikus lakossággal rendelkező településeken szinte mindenhol megtalálunk szobrát. Így Vác városában, Szobon, Ipolytólgyesen, Ipolydamásdon, Honton, Bercebarátiban, Kemencén, Vámosmikolán (régén két szobra is akadt, ma már csak egy áll), Drégelypalánkon, Nógrádon, Berkenyén, Verőcén, Nagymaroson valamint Ipolyságon és Pereszlényben.

A konferencia Ipoly menti népdalokkal ért véget. Előbb Jámbor Mónika ipolysági, majd Tóth Edit szobi énekes előadásában három-három dal hangzott el. Végül igazi népzenei kuriózumként Vikár Béla 1902. évi palásti gyűjtésének fonográfállal rögzített három felvételét hallhatta a lelkes közönség. Keeskeméti Tibor elnöki zárszavában a Börzsöny-konferenciák folytatásának szükségességéről szólt, s kiemelte a korábbiak és a jelenlegi szervezésében, előkészítésében továbbá lebonyolításában Fésű József Györgynek, a Börzsöny Múzeum Baráti Köre elnökének elismerésre méltó szerepét.

A konferenciát kísérő kiállításon *Élő Duna* címmel a Duna mentének határokon túlnyúló védett természeti értékeit tekinthette meg a közönség. A szimpózium megrendezésének fő támogatói voltak: a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága, az Ipoly Erdő Zrt., a Magyar Természettudományi Múzeum és Szob Város Önkormányzata.

A konferenciát megelőző napon *Szent László kövé vált pénzei* címmel a Hála József – Keeskeméti Tibor – Voigt Vilmos: *Köpenyek. Mondák, költemények énekek* című könyv két szerzője tartott előadást a Mentor Kiadónál 2004-ben megjelent könyv kapcsán. A gazdagon illusztrált előadásokban Keeskeméti Tibor Szent László köpenzei a valóságban, Hála József pedig Szent László a mondákban, költeményekben és énekekben című témakörben bilincselte le az érdeklődők figyelmét.

Koczó József

A Kiss Áron játékos emlék-délutánról

*Kiss Áron emléktáblája Budán
(Kriston-Vízi József felvétele)*

előtt megjelent emblemikus *Magyar gyermekjáték-gyűjtemény* létrejöttének körülményeit és a kötet utóéletét, a mai napig tartó szellemi üzenetét vázolta fel, stilszerűen egy Vas megyei (Ikervár) Szent Iván-esti játék felolvasásával. Szólt arról is, hogy ez évben ünnepeljük a kiváló folklorista, Lajos Árpád születésének centenáriumát, amely – a borsodi-miskolci kollégáknak köszönhetően – kellő hangsúlyt helyez néprajzos elődünk szerzteágazó játékkutatásaira.

A folytatást átvevő pedagógus szakemberek sorát Kriston-Bordi Zsuzsanna nyitotta, aki bemutatta a Mozaik Kiadó gondozásában megjelent új játékgyűjtemény, a műhely új módszertani törekvéseit jelző sorozat első darabját. A *Játékmozaik* című gyűjtemény (Pölös Annamária mellett) társszerzője Kovács Nikoletta szabadidő-szervező tréner, úgy mutatta be a száz, tanteremben vagy szabad téren egyaránt kiválóan alkalmazható és gazdag változatokra is serkentő játékokat, hogy közben szólt másfél évtizedes szakmai tapasztalataikról, eredményeikről, és a „játékos pedagógust” mai is jócskán körülvevő fenntartásokról. Három közösségi játék vidám együttes kipróbálásával Kovács Nico jóvoltából a résztvevők mindannyian részesei lehettek a figyelem- és együttműködést fejlesztő játékoknak. Kriston-Bordi Zsuzsanna előadása a Kiss Áront is számos esetben foglalkoztató szemléltető eszközök és tankönyvek örökzöld témakörei közül az előzőt emelte középpontba, a fekete táblától a digitális tábla használatáig. Számos példával illusztrálta a napjaink pedagógiáját jellemző „digitális benszülöttek”, azaz az 1990-es évek közepén, végén született diákok és a felnőtt korosztály, mint „digitális bevándorlók” kultúráját, ismereteik és készségeik adta lehetőségeiket és a tartalmi válaszokat. Az ügyvezetett *MozaBook* digitális programcsomagjának néhány látványos és mozgalmas csemegéjével nyújtott ehhez kedvesinálót és bátorítást a jelenlévő felnőtt közösségben.

A hozzászólások mellett további eszmecsere is alkalmas kávészünet után bensőséges ünnepségre került sor: immár tizedik alkalommal talált méltó gazdára a Szentiványi Tibor mérnök és játékbúvár (1931–2009) által alapított *Pro Ludo*-díj, amely egy több részből való ezüst gyűrűből és egy emléklapból áll. A korábbi Pro Ludo-díjazottak és a Szentiványi-család képviselőiből álló testület ez évben Csányi János mérnök, informatikus, a Játékház.hu Egyesület elnöke személyét találta legalkalmasabbnak az elismerésre. A laudációt Szikla László tervezőművész olvasta fel, majd Szentiványi Zsuzsa, Zsófia és Imre gratuláltak elsőként a kitüntetettnek. Csányi János játék-székfoglalóját a szintén aktuális kérdéseket felvető „3 rövid gondolat a játékkultúráról...” címmel prezentáció formájában adta elő. (Mindez a internetes portálon elérhető!) A hagyományos játékok, játszási módok továbbéléséről, változó jelentéstartományairól, a játékközösségek összeszerveződésének, vagy külön utakon való életben maradásának problematikájáról, valamint a 90%-ban feldolgozott MELEDA Klubfoglalkozások előadásainak archiválásáról, további sorsáról is szólt a játékos szakember. Megoldásra vár a megmentett, ártírt és rendszerezett, video-felvételeken tárolt anyag igen rossz állapotú maradványának speciális meg-

mentése. A közszemlére tárás módzatai: komplett „könyvtár”; megvásárolható előadások, mint kötetek. Vagy a you tub-on s más közösségi megosztókon való kedvesináló játék-patronok elhelyezése; a szabadidős, hobbi, valamint az ismeretszerzés komolyabb igényeinek kielégítését szolgáló feldolgozások, vagy a Polák László által megkezdett játékszerzés véglegesítése.

Ismét felvetődött az igen gazdag és jelentős szellemi értéket egyaránt képviselő Szentiványi Tibor-féle logikai játékok gyűjteményének sorsa, amit az örökösök továbbra is szívesen ajánlanak fel olyan befogadó intézmény számára, amely vállalja a közszemlére bocsátást, és a szakszerű gondozást, értékközvetítést. A jelenlévők erre néhány konkrét ötletet is felvetettek, ám ez további konkrét megkezdést vagy korábbi érdeklődés ismételt felkeltését jelentheti egy-egy barátunk révén. Javaslatként vetődött fel, hogy az elhangzottak közül valamely kérdés megoldásában (pl. Meleda-archívum) talán a Kiss Áron Magyar Játék Társaság vezetősége is találna támogatásra méltót. Többen felvetették, hogy nem a nosztalgia, hanem a számos felmerülő kérdés, további játékötle kibontása érdekében ez év őszétől a fővárosban valahol érdemes lenne legalább havi rendszerességgel összegyűlni, amolyan kortárs Meleda-Klubban. Szóval: hely és szervező kerestetik.

A folytatás ilyen igényével zárult a délután, illetve a biztos elszánással, hogy 2012. június 22-én, pénteken délután ismét találkozunk Budán, a Hegyvidéken!

Kriston-Vízi József

Emlékezés Gacsári Istvánra, a Füzesgyarmati Krónika írójára

Gacsári István református lelkész 220 éve, 1791 decemberében született Füzesgyarmaton. 172 évvel ezelőtt megírta Füzesgyarmat Krónikáját, s ezzel nagy kincsét hagyományozott szülőföldjére, melyet az alábbi szavakkal ajánlott népének: „... imé! néktek Szeretett Hazánkíjiai! mintegy Szent Ereklýűül, s Testámentomúl által nyújtok, hagyok, és ajánlok, azzal a szives kéréssel, hogy ezt, mint Ekklesiátok drága kintsét gondosan megőrizzék, – időről időre az én utánam elő-állandó Tiszt. Lelki Pásztoraitok által folytattassátok; Ti magatok is pedig gyakran olvassátok, vizsgáljátok, eltelve mind annyiszor érzékeny hálával a Jó Isten eránt, ki ezt a helyet, a sok egymástérő romlások pusztulások és háborús viszontagságok között is, mind ez ideig csudálatosan feltartotta ...”

Nevét ma már sokan ismerik. Bár az elmúlt századok alatt méltatlanul kevés megemlékezés látott róla napvilágot. Krónikájáról is sokan hallottak már, de annak szövegét kevesen ismerik, tekintettel arra, hogy 132 éve jelent meg először és utoljára, amikor az egyik társulati évkönyv három részletben leközölte. Ezt követően csak 1974-ben egy csonka változata jelent meg. Szülőföldje, Füzesgyarmat 2011-ben méltó emléket kíván állítani Gacsári Istvánnak születése 220. évfordulója alkalmából azzal, hogy először jelenteti meg önálló könyv alakban Krónikájának teljes, eredeti szövegét.

Megemlékezéssel – mint Füzesgyarmat szülötte, és mint akinek ősei baráti és rokoni szálakkal kapcsolódtak hozzá – szeretnék kései köszönetet mondani, hogy Krónikája által olyan ismeretek birtokába jutottam szülőföldemről és őseimről, amiket nélküle az ismeretlenség leple örökre eltakarna. Köszönet jár neki nemcsak az összegyűjtött adatokért, amelyek ma már pótolhatatlanok, hanem azért az aggodó szeretetért, amit népe iránti felelősségből érzett és a késői utódok számára is példamutató hazafiasságáért.

Ki volt Gacsári István? Önmagát Hazafi Prédikátornak nevezi. Kortársai tudós lelképásztoroként emlegették. A kései utódok mint krónikairót is számon tartják, aki országszerte ismert nagy tudású református lelkész volt Füzesgyarmaton. Tanulmányait Debrecenben végezte, ahol felsőfokú ismereteket szerzett: tanult matematikát, fizikát, históriát, filozófiát, deák és görög irodalmat, költészetet. A görög nyelv ismeretét olyan magas szinten sajátította el, hogy maga is írt verseket görögül. Költeményei megtalálhatók a Carmina guae in natales...Franciszki I. (Debreczin, 1815) és a Pallas Debrecina (1828) című munkákban. A teológia minden ágában jártasságra tett szert. Tanulmányai végeztével, mint prédikátor az országban több helyen szónokolt, így szülővárosában is. Ezután még két esztendőn át külföldi egyetemeken szélesítette ismereteinek körét. Hazatérve pappá szentelték és 1818-ban elfogadta szülővárosának, Füzesgyarmatnak meghívását a lelkeszi hivatal betöltésére. 1819-ben kötött hátassága után négy leány: Rozália, Eszter, Mária, Jusztinia és egy fia, Károly született.

Lelkipásztorsága idején írta meg Füzesgyarmat és a hozzá kapcsolódó helységekről krónikáját, amit 1839-ben fejezett be. A Krónikában saját élete főbb történéseit is leírta. Műve befejezése után még 8 esztendeig végezte áldásos lelkipásztori tevékenységét Füzesgyarmaton. Ez idő alatt megelégedéssel figyelhette fia eredményes előrehaladását tanulmányaiban, de sikeres pályafutását, valamint a családját ért sorozatos tragédiákat már nem érte meg. Az ő életük történetét ükunokájának, Szabó Magda ironőnek a „Régimódi történetek” című családregegyéből ismerhetjük meg. A Krónika írója 1847-ben hunyt el.

Halálát és temetését Bogdán Lajos, szeghalmi lelkipásztor a halálozási anyakönyvben a következőképpen írja le: „Tiszteletes Tudós Gacsári István Úr a helybeli református Szent egyháznak ernyedetlen buzgalmas és köz kedvességű lelkipásztora Földi pályáját folyó február 22dik napján estve 4 és 5 órák közt életének 56-dik évében hosszas in elgyengülesi betegsége után fejezte be. Temetésén egy mind helyből mind a környékből összejön népes gyülekezet tisztesség tétele mellett folyó február hó 25-dik napján délelőtt 10 órakor szónokolván feletle a templomban T: T: Elekes András Úr békési, és a sorok írója Bogdán Lajos szeghalmi lelkipásztorok, a sírnál helybeli iskola rektora Pap Károly Úr. Élete nevezetesebb történéseit maga írta meg a boldogult még életében, illy czimű és az egyház birtokában lévő jeles dolgozatában: Füzes Gyarmat Krónikája. Béke legyen sirja felett!”

A Krónika és különös sorsa

A reformkort megelőző időkben helytörténeti kutatómunkát szinte sehol sem végeztek az országban. A reformkor szellemi pezsgése a településtörténeti írások hullámát is megindította. Ez hatást gyakorolt Gacsári Istvánra, aki 1818 után kezdte meg a helytörténeti adatok gyűjtését. Forrásanyag hiányában a helyi adatokra, kortársai emlékeztére hagyatkozva – ahogyan ő nevezte – „okoskodással” próbálta a múlt ismeretlenségeit megfejteni. Krónikája úttörő munkának tekinthető, a benne foglaltak a mai napig sem vesztek jelentőségükből. Ez a munka az első, s mind a mai napig legteljesebb ismertetője Füzesgyarmat helytörténetének.

A krónika eredeti szövegét nem könnyű olvasni a régies stílusa, a sok, ma már ismeretlen szó használatára miatt. De megéri! Aki figyelmesen olvassa, lelki szemei előtt megjelenik a több száz évvel ezelőtti település képe: a mostani templomot megelőző torony nélküli vagy fatornyos, zsindeletetű templom a mellé épített parókiával. Hallja a csengettyűs óra hangját, amint istentiszteletra hívja a népet, aki megpihenni, vigasztalódni, erkölcsöt tanulni jön a templomba. A lelkész példabeszédei, a tízparancsolat tételei hosszú ideig a fülebe csengenek: „Szeresd felebarátodat!”, „Ne loj!” Felfigyel az iskola udvarán falábakon álló csengettyűre, amit a harangozó vagy a tanító szokott megszólaltatni a tanítás kezdetét vagy végét jelezve. De, ni csak! Most éppen egy csintalan gyermek ráncigálja, majd elszalad, mert fél a büntetéstől. Látja az első fiúiskolát, ott van a templom mellett, a gáton innen, amit később kibővítettek és a gáton túli, amely később épült. A piactéren van a leányiskola, a hozzájuk épített tanítói és kántorlakásokkal: mind-mind nádfedeles épület, éppen úgy, mint a falu 651 lakóháza. Képzeltben végigsétálhat a falu főutcáján, láthatja a csinos kis falusi házakat, a 320-as számú Gacsári-házat, híresen szép kertjével. A városháza mellett van – háromból az egyik – a csapszék, távolabb az ispotály és a malmok. S megjelenik a falu végében álló grófi kastély, a hozzátartozó köépületekkel és parkjával, amint a grófi család csemetéje éppen a szakácsnő kislányával játszik.

Aki nem a békés hétköznapiokra kíváncsi, az olvassa figyelemmel a 15.§-t A' hely nevezetesebb viszontagságairól, melyeket igen szemléletesen jegyzett fel a krónikairó. Pl. milyen kísérteties lehetett, amikor 1834-es földinduláskor a harangok önmaguktól félreverődtek, vagy az 1830-as árvíz, mely kocsit lovastól elsodort. Nem különben félelmetesek voltak a szárazságok és tüzek. Az 1819. évi égi tűzben a mennykőcsapás még a templomot is megrongálta, a nádfedeles házak pedig leégtek. De mindenknél szörnyűbb volt az 1831-es kolerajárvány, amikor temetetlen holtak százai feküdtek a templom udvarán. Az emberek rettegtek, és mindenféle híresztelések keltek szárnyra, hogy az uraság mérgezi meg a szegény embereket. Mások úgy hitték, ez az Isten büntetése.

Gacsári István a családkutatáshoz is jelentős segítséget nyújt azzal, hogy nagy gonddal felkutatta és lejegyezte azok nevét, akik valamilyen egyházi vagy világi hivatalokban tevékenykedtek. Füzesgyarmat tősgyökeres lakói közül szinte mindenki olvashatja a Krónikában valamely ősének a nevét, aki felügyelte a templom-építkezéseket, vagy harangot öntetett, a toronyórát készítette, a gyermekeket tanította, gyermekeket segített a világra, vagy bármely tevékenységgel segítette szülőföldjét.

Sok titkot rejt még a Krónika, egyedülálló ismereteket ad 1839-ig a Sárrét egy szegletéről. Gacsári István érdeme, hogy közel hozta a múltat a jelenhez. Kortársaira ösztönző hatással volt. Különösen a hazafias szellemet, a hon szeretetét mélyen beoltotta az ott élők lelkébe. A tudós pap 29 éven keresztül végezte a lelkipásztori teendőket szülőföldje népének szolgálatában.

Mi lehet az oka annak, hogy a Krónika megírását követően negyven évig nem került nyilvánosságra? Gacsári István a felvilágosult abszolutizmus korszakában nőtt fel. Ebből eredően azt hirdette, hogy a Jó Isten után a Felsőleges Ausztriai Ház védő karjainak köszönhető a nép sorsának jobbra fordulása, melyért hálát és tiszteletet kell tanúsítani. Talán, ez az oka, hogy a Krónika nem került publikálásra a XIX század közepén, az 1848–49-es szabadságharc idején és annak bukása utáni évtizedben. Ez időtől a nemes, a polgár, ha tehetne, nem vállalt politikai szerepet, csak magyarul volt hajlandó beszélni. Kialakult a nemzet belső társasélete. Szokássá vált a magyar ruha viselete. A helytörténeti és család-történeti kutatások ismét lendületet vettek különösen az 1867-es kiegyezés után, majd a millennium közeledtével.

Békés megye élenjáró ebben a tevékenységben. Számítalan, híres történész végzett helytörténeti és családtörténeti kutatásokat, mint például Csánki Dezső: A régi Szeghalom és Füzesgyarmat népességi és birtok statisztikája, 1891; Haán Lajos: Békés megye hajdan, 1870; Szilágyi Márton: A füzesgyarmati ev. Ref. Egyház története, 1898; Dr. Karácsony János: Békésvármegye története, 1896; Osváth Pál: Bihar vm. Sárréti járása, 1875. Létrehozták a Békésvármegye Régészeti és Művészettörténeti Társaságot 1874-ben. A társaság évkönyve 1879–1881-ig három részletben, Zsilinszky Mihály elnök közlésében megjelentette Gacsári István Füzesgyarmati Krónika című munkájának teljes szövegét. Az első rész előtt méltatta Gacsári Istvánt, mint embert és tevékenységének jelentőségét. Azonban az 1839 óta eltelt 40 évben a kutatás hatalmasat lépett előre, így a Krónika már nem minden tekintetben felelt meg a kor követelményeinek, amit egy helyi monográfiával szemben el lehet várni, de ez nem csorbítja Gacsári István munkásságának érdemeit. Zsilinszky Mihály is példaértékűnek tartotta ezt a munkát. Megjelenését követően azonban még egyházi vonatkozásban is csak ritkán szerepelt forrásmunkaként. Ismét halványult az emléke és Füzesgyarmatnak továbbra is rejtett kincse maradt a Krónika.

Azonban az 1970-es években országos hírnévre tett szert, amit több esemény is elősegített. 1974-ben Szabó Magda megjelentette a Régimódi történetek című családtörténeti regényét, amelyben említést tesz az ükapja által írt Krónikáról, mivel regényének sarkalatos pontja Gacsári István unokája, Gacsári Emma története. A könyv alapján színházi előadás és TV-sorozat is készült, és ezzel egy csapásra országos hírvé vált a Krónika. 1973-ban Füzesgyarmaton megalakult a Helytörténeti Szakkör, amely a város szülöttének, Csánki Dezső történésznek a nevét vette fel. A szakkör tevékenysége nyomán egymás után jelentek meg a különböző helytörténeti írások. Ezekben a munkákban forrásanyagként használják a Krónikát. Ebben az időben megjelent Gacsári István: Füzesgyarmati Krónika, Részletek című kiadvány a Bibliotheca Bekesiensis kiadásában, amelyet a Füzesgyarmat nagyközség Tanácsa is támogatott. Ekkor 1974-et írtak. Talán éppen e miatt csak egy eszaka Krónika kerülhetett kiadásra, melyből értékes fejezetek kimaradtak, hasonlóképpen az egymás után létesített templomok, iskolák építésének története. Szinte teljesen kimaradt az egyházi és a világi tisztségeket betöltő személyek ismertetése, továbbá egyéb, nemcsak Füzesgyarmatot érintő, hanem a környező településekre is vonatkozó helytörténeti leírások egy része is.

A 2011-ben megjelenő kiadvány ezt a régi hiányt pótolja. Az első teljes Krónikát önálló könyv formájában, a teljes eredeti szöveggel az utódok 172 év után végre birtokba vehetik, hogy ápolják emlékét, és a további nemzedékek számára megőrizték és gyarapították, úgy ahogyan azt Gacsári István testamentumában meghagyta. Az ő hazaszeretete a mai és a jövő nemzedéke számára változatlanul példamutató.

N. Divíki Emma

A római kori Iovia újabb kincse

A Dombóvári Helytörténeti Gyűjteményben 2011. május 17–június 11. között – hazánkban első alkalommal – került bemutatásra a késő római kori Kristogrammal ellátott aranyozott ezüst sisak, amely a közeli alsóhetényi lelőhelyről került elő.

A „Iovia” nevet viselő késő római kori létesítmény, az úgynevezett belső erőd ásatási munkálataihoz 1981-ben fogtak hozzá a régészek. A Dombóvárhoz, illetve Kaposuláéhoz közeli alsóhetényi feltárás során rengeteg kincs került felszínre, azonban a legnagyobb horderejű leletre újabb tíz évet kellett várni. Most a régészeti szempontból is kurióznak számító sisak „hazalátogatott”.

A sisak elő- és hátsónézetben (Kriston-Vizi József felvételei)

A történet egészen 1991-ig nyúlik vissza. Az alsóhetényi erőd ásatása során egy igazán különleges, és páráját ritkító darab bukkant elő. A rendkívüli lelet rekonstrukciója most Dombóvárra érkezett. „Egy nagyon különleges késő római kori sisakot hoztam Dombóvárra – kezdett bele a történetbe dr. Tóth Endre régész, a Magyar Nemzeti Múzeum Központi Könyvtárának igazgatója. – Pontosabban egy késő római sisak rekonstrukcióját hoztam. Ugyanis az ásatáson, Alsóheténypusztán, az egyik oldaltoronyban még valamikor az 1990-es években találtunk egy összehajtott aranyozott ezüstlemez. Nagyon sokáig nem tudtuk kibontani, mert a restaurátorok nem mertek vele foglalkozni, aztán végül mégis sikerült. Ekkor kiderült, hogy egy vas sisakról lefejtett aranyozott ezüstlemezzel van szó. Ezt a késő római tiszti sisakot, ami valószínűleg vagy csata, vagy baleset következtében összetört, ellopták. Lefejtették a vasról az aranyozott ezüstöt, s aki elorozta, eldugta a fal repedésében. Aztán valószínűleg vele is történt valami, így nem tudta előszedni a zsákmányt. Végül mi találtuk meg.”

Az előkerült kincset dr. Kocsis László, aki többek között késő római fegyverekkel is foglalkozik, restauráltatta. „Az aranyozott ezüstlemezek szétajtogatása során elsőként egy rendkívüli lemeztöredék került szemünk elé, egy gyűrött állapotában is impozáns, orrvédőt borító lemez, amelyen hátulról domborított keret nélküli Krisztus monogramot azonosítottunk.” Ezt már Kocsis László vetette papírra a talált műkincsről. A késő római sisakra jellemző: a fejet beborítja, taréja van, nyakvédő van hátul, két oldalt két arcvédő és elől egy orrvédő. Az előkerült darab pedig igazi kuriózumnak számít.

„Ennek a sisaknak az a különlegessége, hogy az orrlemezen Krisztus nevét rövidítő chi-rho a görög X (chi) és P (rho) összetételéből kialakult monogram látható. Ez nemcsak arra utal, hogy a viselője keresztény volt, hanem arra is, hogy a tulajdonosa hűséges császárhoz. Tehát a IV. században egy katonának az is a feladata volt, hogy császárához hű legyen, ezért azt fel is íratatta a sisakjára. Ezen kívül valahol még a sisak maradványokon a készítő officinára, műhelyre való betűnyomok is találhatóak, ez azonban még nincs pontosan megfejtve” – folytatta Tóth Endre.

Kocsis László szerint „első képi előfordulása Nagy Constantinus Maxentiussal 312. október 28-án vivott Milvius hídi ütközet előtti csodás jelenésében vált ismertté. A legendás történetet Constantinus kortársától a caesareai Eusebiustól ismerjük: »E jelben győzni fogsz! E jelentést még nem értette a császár, aki esküvel erősítette elbeszélése hivatalos voltát Eusebius előtt, egészen addig, amíg Krisztus meg nem jelent álmában, és meg nem hagyta neki, hogy az égen látott jegyet másolja le és használja védőeszközként ellenségei ellen. Így is tett, aranyból megcsináltatta, drágakövekkel ékesítette a Krisztus kezdetűvel díszlő, üdvösséget hozó és veszélyektől megóvó hadijelet, amelyet azontúl seregei előtt vittek. A Krisztus névjegyét a sisakjára is rátétette, aminthogy később viselte is azon.« A Kristogram első alkalommal egy Constantinus érmen jelent meg 315-ben. Ezt követően gyorsan elterjedt, és számos egyéb hordozón is megjelenik. A 315-ben és később, Constantinus uralkodásának decenia-ja (tizedik évforduló) alkalmából kiadott érmek sorozataiban is ritka a sisak homlokzatára helyezett krisztus monogram.”

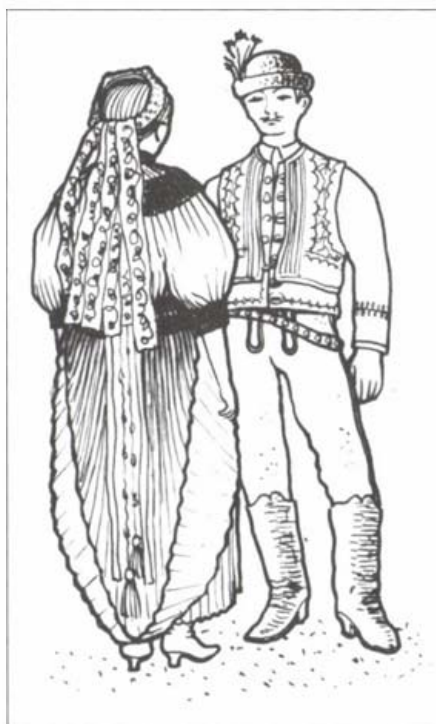
Az aranyozott ezüst lemezekkel burkolt és díszített Intercisa III. típusába sorolható lovassági vas sisakot a Kr.u. IV. század második harmadától az V. századig használták. A hetényi sisakon megjelenő orrvédőt burkoló dísz ebben az elhelyezésben egyedülálló a világon, és a lemeztöredékek segítségével elkészített sisakrekonstrukció méltán vált több nagy európai múzeum vándorkiállításának dísz tárgyává. A most Dombóváron kiállított késő római kori sisak „párja” a Magyar Nemzeti Múzeumban tekinthető meg, illetve még külföldön is lehet felhasonló díszsisak, de csak csekély példányban. Így elmondható, hogy az alsóhetényi sisak igazi különlegesség, amit mindenképp meg kell becsülnünk!

Pál Roxána

Dr. Kós Károly néprajzi grafikái Keszthelyen

Dr. Kós Károlyt (1919–1996) Erdély legnagyobb néprajztudósának nevezte Balassa Iván. Édesapja az építész-grafikus Kós Károly, akinek tehetségét fia is örökölte. Már egészen kiskorában kedvelt szórakozása volt az írogatás mellett a rajzolgatás is, ami később kutatómunkájának módszerévé vált. Annak ellenére, hogy tanárai művészkariert jósoltak neki, részben a falukutató mozgalom hatására már gyerekkorában eldöntötte, hogy tehetségét a „hagyomány-értékek feltárása” érdekében fogja kamatoztatni. Rajzainak célja nem könyvillusztrációk készítése volt, hanem a hagyományos erdélyi népéletet kívánta megmutatni, ahogyan ő látta, annak tárgyi világát és a mögötte álló embert. Ez számunkra érték, melyet közvetíteni kell az utókoraknak. A rajzaiból rendezett tárlat alapvetően ezt a célt szolgálja. Úgy tudnám a legtöbbször megfogalmazni, hogy rajzainak célja a népről alkotott kompozíció elkészítése volt, a népről alkotott kompozíciónak, mely kis részletekből áll össze egy egészzé, egy nagy rajzzá, amit mi úgy nevezünk, hogy néprajz. A kis részletek pedig a kultúra komponensei.

Ezek az alkotások a kommunikáció egy lehetséges megnyilvánulásai, ahogy maga az alkotó fogalmaz, úgynevezett „beszélő” képek. És magának a képi ábrázolásnak, mint lehetséges nyelvhasználatnak tiszta, lényegre megragadó, művészi prezentált, ugyanakkor tudományos hitelességre törekvő példái. Művészi, mert az alkotó tollából idézve: „amit átélt, világos, értelmes és lényegre törő, az egyben esztétikus is lehet.” Műv-

Kós Károly: Kalotaszegi pár

szi, mert az egyszerű használati tárgyban is meglátja a szépet. Ahogy Andrásfalvy Bertalan fogalmaz: „Mert a népművészet nem csak a szorosan vett díszítőmű, cifraanyag a tárgyon [...] hanem az élethez szükséges tárgy formája, formálásának tudománya, a 'design' is.” Ugyanakkor tudományos hitelességre törekvők a rajzok, amiket nem pótolhatott volna fényképekkel, mert – ismét a néprajztudóst idézve – „Az etnográfus rajzoló a kíváncsian szemlélő szerint választhatja meg a látószögét, szerkeszthet perspektívát, s nem csak a félhomályban, hanem a tárgy felülete mögé is képes látni, és egy tőredék alapján az egészet is helyreállíthatja. [...] Lerajzolni csak azt tudtam, aminek már tisztában voltam előállításával, használatával, alkalmazásával okával-módjával, értelmével.” Tehát a megőrkítést a megfigyelés, az értelmezés és a megértés előzte meg.

Vannak olyan használati tárgyaink vagy inkább tárgycsoportjaink, amelyek megmaradtak tisztán gyakorlati funkciójuk mellett, ezek közül sokszor elég egyet-kettőt bemutatni. Ugyanakkor más használati tárgyakhoz a praktikusság mellé a tárlat első megtekintésekor az volt a benyomásom, hogy Kós Károly életművében inkább a magyarázó szövegek azok, amelyek mint illusztrációk segítik a képek által közvetített valóság megértését, a vizuális kommunikációt.

Rajzainak célja elsősorban nem egy könyv illusztrációinak elkészítése volt. Nem tudom, a kiállítást látogatók miként látják majd, nekem a tárlat első megtekintésekor az volt a benyomásom, hogy Kós Károly életművében inkább a magyarázó szövegek azok, amelyek mint illusztrációk segítik a képek által közvetített valóság megértését, a vizuális kommunikációt.

A grafikai tulajdonosa Koós Zoltán, Kós Károly fia, a kiállítási anyag szerkesztője és kivitelezője Varga Antal kiállításrendező-grafikus-dekoratőr, gondozója és szerkesztőtársa Deli Edit néprajzos muzeológus. Varga Antal a keszthelyi kiállítás megnyitóján elmesélte, hogyan kerültek elő a rajzok, milyen módon jutottak el hozzá és mi lett a sorsuk azt követően. 1986-ban Kós Károly halálát követően hagyatékából került elő egy nagy cipős doboznyi tusrajz borítékokban tárolva. Fiai közül Zoltán tulajdonába került a néprajztudós utolsóként megjelent munkájának – *Néprajzi képeskönyv Erdélyből* című könyve – eredeti illusztrációs rajzanyaga. Ugyanezen évben párhuzamosan Deli Edit, a hajdúböszörményi Hajdúsági Múzeum néprajzos-muzeológusa egy városi szintű kiállítás szerkesztésén-rendezésén sikeresen együtt dolgozott Varga Antallal. Deli Edit férje, Csiszár Mihály gyerekkori barátja és iskolatársa volt Erdélyben a Kós-fiúknak. Az örökösök áttelepülésével a grafikai anyag Magyarországra került. Kós Zoltán 1998-ban megmutatta a rajzokat Deli Editnek, érdeklődve, mit lehetne velük kezdeni, bemutatnák-e? Fejős Zoltán, a Néprajzi Múzeum főigazgatója értékesnek találta a rajzokat. Anyagi segítséget nem tudott ajánlani, de ígéretet tett a bemutatására, ha valaha kiállítható formát ölt. Ezután kérte Deli Edit Varga Antal véleményét, irodájában elé rakva a rajzokat. Őt azonnal megfogta erejük, szépségük, magas fokú szakmaiságuk. Kijelentette: „bárhogyan is, kiállítást csinál belőle”. Megegyezés, magához vette a cipős doboz tartalmát. Ezt követően kezdődött meg az együttgondolkodás, tervezgetés, anyagi források kutatása. Deli Edit sikeresen pályázatot szerkesztett az NKA-hoz, így hamarosan rendelkezésre állt a lényegi munkák anyagi fedezete. További szponzorok eredményeként a Schneider Bp. Papír-nagykereskedés nagyobb értékű karton és papír-felajánlása segítette tovább az ügyet.

A Néprajzi Múzeum papírrestaurátora szakvéleményt adott a rajzpapírok állagmegóvása, feldolgozhatósága kérdésében, bevizsgálta (kémhatását tekintve) a felhasználásra szánt papírokat, kartonokat, ragasztókat. Ezt követően kezdődhetett a tartalmi szerkesztés, a rajzok válogatása, tablónyi egységekbe rendezése, alapul véve a könyv belső szerkezetét. Majd következett a formai szerkesztés és a grafikai megjelenés megtervezése (színvilág, tipográfia, képszerkesztési megoldások). Legnagyobb kihívás – Varga Antal szerint – a rajzok alak-, méret- és állagbeli, minőségi sokféleségének áthidalása volt. A szerző eredeti szándéka ugyanis nem a kiállíthatóság, az együttes formai megjelenés, hanem a nyomdai reprodukálhatóság volt. Sokféle, keze ügyébe került papírra, jegyzettömlapokra, régi rajzlapokra, muzeumi leíró kartonok hátuljára, pauszokra is rajzolt. A lelkiismeretes kiállításrendező passepartout-kartonokat szerzett és a vágandó ablakok szerkezetét precízen előrajzolta, majd kivágatta profi képekretelő műhelyben. Ez után következett a rajzok bedolgozása belső osztott papír-passepartout megoldásokkal. Az első elkészült hat tablót bemutatták a Déri Múzeum szakembereinek, akik elismerték a megvalósult munkát. 2000 év tavaszára elkészült minden tabló. Kezdődhetett a nagyközönség előtti első bemutatkozás szervezése.

A 34 tabló üvegeit Hajdúböszörmény város akkori polgármesterének adományából szerezték be a szerkesztők. Itt a Hajdúsági Galéria falain a Sillye Gábor Művelődési Központ rendezvényeként nyílt

meg a kiállítás még ebben az évben, igen szépszámú közönség előtt. A következő fél év során az Erdélyi Szövetség felajánlásából sikerült az alumíniumprofil-keretek beszerzése, a tablók szakszerű bekeretezése. Természetesen szeretnénk, ha a grafikák megővésének érdekében a tablók védelmét az ivergen túl hatékonyabban sikerülne megoldani, valamint szállíthatóságukat könnyebbé tehetnék, de mindezekhez anyagi forrásokra van szükség. 2001-ben a Néprajzi Múzeumban mutatták be az anyagot Balassa Iván megnyitójával. Azóta a néprajzi grafikai vándorkiállítás gondozását, útjának szervezését mai napig a szerkesztő kivitelezők, Deli Edit és Varga Antal végzik Kós Zoltánnal történő együttműködésben.

A keszthelyi Balatoni Múzeumba idén júniusban került a tárlat, ezzel együtt első alkalommal jutott el a Dunántúlra. A kiállítóteret paravánrendszerrel láttuk el, a grafikák védelme és a látvány zavartalansága érdekében az ablakokat elsötétítettük és a tablók mesterséges megvilágítást kaptak. A kiállítóter centrumában felállítottunk egy vitrint, amelybe Kós Károly kézírata mellett a helyi könyvtárakból kért könyveiből állítottunk ki néhányat. A kiállítás megnyitóján közel százan vettek részt helyiek és vidékiek, köztük Kós Zoltán és Kós Béla. Köszönettel tartozom Varga Antalnak, aki Deli Edittel létrehozta a kiállítást és a mai napig szíven viseli annak sorsát. Keszthelyre szállításakor is segített, eljött velünk és a kiállítás felépítésében oroszlánrészét vállalt. Szeretnénk, ha a kiállítás – keszthelyi tartózkodása után – eljutna Zala és Veszprém megye más múzeumaiba is.

Kós Béla és Kós Zoltán a keszthelyi kiállításon

Berdán Zsuzsanna

Egy hazafias egyház a magyar nyelvért

Százéves az első magyar mise a makói görög katolikus templomban

„A föld, amelyben születél, szent legyen előtted, és minden erőddel oda törekedjél, hogy ennek légy hasznára, dicsére.”

Révai Miklós

A szabad nyelvhasználat az emberi jogok egyike. Régi koroknak, de még napjainknak napirenden lévő témája. Kis népcsoportok vagy zárt közösségekben élő nemzetiségek anyanyelvének szabad használatát a nagyobb nemzetek korlátozni igyekeznek. Az ilyen kegyetlen lépések érzékenyen érintik az elnyomottakat, akik jogosan védik érdekeiket. A nyelv védelme a hazafias érzés legszebb megnyilatkozása. A hazafiság és a szabad nyelvhasználat ügye így kapcsolódott egybe világi területen, de az egyházaknál is.

Kezdetben a római katolikus egyháznál vezettek be reformokat a népi mozgalmak hatására, a latin nyelv igen elterjedt használata miatt. A görög katolikus ősök körében már a XVIII. század végén jelentkezett a nemzeti megújulás igénye. Kérték, hogy a miséket magyarul végezzék. A magyar nyelvű liturgia a hívek lelki szükséglete volt, de egyben a nemzethez való tartozásukat erősítette. Az akkori állapotot A Hajdúdorogi Bizánci Katolikus Egyházmegye Jubileumi Évkönyve 158. oldalán tényként közli: „Megtörtént dolog az, hogy a magyarnak oroszul miséztek, oláhul énekeltek, és még, ha az énekesnek kedve kerekedett, ráadásul az agioszt is görögül elorrhangozta, s a szegény magyar jött ki a templomból

azon meggyőződésben, hogy Istenével jól végezte dolgát." Ezért volt szükség a magyar nyelv használatára, amely egyben nemzeti újjászületést is jelentette. Eszméjét a papság és a feltörekvő értelmiség támogatta, követte. A magyar nyelv használatáért való harc folytatódott és erősödött a XIX. század végétől. Városunkban az országos példa alapján szintén ekkor találkozunk erőteljes megmozdulással.

Makón, itt a Maros mentén, régóta élnek a keleti rítusú egyházhoz tartozó keresztények. A török kiűzésével, majd a Rákóczi-féle szabadságharc után az elmenekült lakók visszatelepültek. A megfogyatkozott lakosság pótlására Stanislavitch Miklós püspöksége idején az 1740-es évektől az ország északkeleti megyéiből hívtak be telepeseket, akik többségükben görög katolikus vallásúak voltak. Ezek letelepedésük során egy tömbben maradtak, az általuk lakott részt orosz fertálynak nevezték. A görög katolikus hívek számban és vagyoni helyzetükben fokozatosan gyarapodtak. A XVIII. század közepétől külön papot választottak. „*A fejlődés bizonyítéka volt az új templom, amelyet a vályogtemplom helyén építettek Mária Terézia adományából, a hívek alázatos közreműködésével 1778-ban. Makón született, ebből az egyházmegyéből szakadt ki, az egész város jeles fia, a nagyváradi püspökké lett Erdélyi Vazuľ*” – írja Juhász György paróchus 1878-ban: *Emlék a makói görög katolikus templom felszentelési 100. évfordulójának jubileumára* című füzetében. A XIX. század végére a hívek száma 2000 fölé emelkedett. Az egyháznak híres volt az iskolája. Az ősi Árgyelán, Gorcsa, Felberbauer családok gyermekei népesítették be a padokat. Dédapám Felberbauer János huszonöt évig állt harangozóként, sekrestyésként az egyház szolgálatában.

A helyi görög katolikus egyházban a magyar nyelv használatáért folytatott küzdelem újból napirendre került az 1911-es év elejétől, amelynek élharcosa Gorcsa Péter városi tanácsjegyző. Munkásságával a *Marosvidék* folyóiratban foglalkoztam. (VII.évf. 2.sz.) A cikkben kiemeltem, hogy „kisember fiaként került Makó város szolgálatába”, ahol több mint negyven évet töltött. Pályafutását mint városi főjegyző, polgármester-helyettes fejezte be. Korabeli újságcikkek, személyi iratok tanúskodnak egyháza és a hívek érdekében kifejtett tevékenységéről. Első hivatalos állásfoglalását: *A makói görög katolikusok a magyar nyelvért* címen, vezércikkben a *Makói Újság* 1911. augusztus 10-i, esütörtöki számában közli. Az írás szerint a liturgiában a magyar nyelv nincs elismerve. A makói görög katolikusok izig-vérig magyar érzelműek. A híveknek nem akarják megengedni azon természeti jogát, hogy magyar anyanyelvén hallgathassa lelkének épülésére, hitének erősítésére a mise szertartását. Több mint száz esztendeje fájjalja ezt a makói görög katolikuság. A hívők százas serege felkereste a plébánost, kérve őt, hogy a misét teljesen magyar nyelven celebrálja. A plébános a nagyváradi püspökkel történő értekezés után úgy nyilatkozott, hogy a misenyelv megállapítása Róma joga. Természetesen ez a válasz nem elégítette ki a panaszosokat, akik úgy nyilatkoztak, hogy meg kellene érteni ott Nagyváradon jogos kérésüket, „mielőbb nagyobb bajok nem lesznek.” Lehet, hogy késő lesz az intézkedés, „mert a templomban a papokon kívül nem lesz, aki azt hallgassa, mert más hitelvek szerint fognak élni a makói görög katolikus polgárok.” Az igazukért harcolók nem adták fel küzdelmüket, mert érezték, hogy harcuk diadalra jut.

A mozgalom vezetését az emberek egyhangú bizalmából Gorcsa Péter folytatta. A nagyszerű küzdelem parazsa egyre izzott. Az egész országban visszhangot keltett a makóiak kérése. A tanácsjegyző újabb, augusztus 19-én az újságban, szombaton megjelent kritikája olaj a tüzre. Ostorozta a püspököt, mert a nála járt plébánostól üzent a híveknek, hogy a tiszta magyar misét nem engedi meg. Ezután hangzott el a keményebb jelszó, „nem kérnek többet a görög katolikus magyarok, hanem cselekszenek.”

Gorcsa Péter másnap augusztus 20-án, vasárnap reggel 7 órára értekezletet hívott össze a görög katolikus iskolába, ahol 400-500 hívő jelent meg. Felhíborodással elítélték a püspök magatartását, és arra az elhatározásra jutottak, ha a plébános nem magyar nyelven tartja a misét, akkor kivonulnak a templomból és az ajtókat bezárják. A küldöttség felkereste Boros János plébánost és Borlán János másodlelkészt, akik előtt szép szavakkal előadták kérésüket. Az egyházi személyiségek meghatottan hallgatták a hívek meggyőző óháját, aminek engedve, felelősséget vállalva meghajoltak a közakarattal. A plébános nyilatkozatát meglepéssel fogadta a tömeg. Azután a templomba vonultak az első magyar szertartás meghallgatására. „Az isteni tiszteltet a Himmusz eléneklésével ért véget, ami első ízben történt meg a görög katolikus templomban.” A mise befejeztével a hívek lelkes serege újra átvonult az iskola egyik tantermébe, ahol Gorcsa Pétert, akinek a szép eredmény tulajdonítható, nagy ovációval köszöntötték. Hálájuk jeléül, közfelkiáltással az egyház örökös világi elnökévé választották. A választás eredményét az egyház is hivatalosan elismerte. Az örömteli eseményről a *Makói Újság* augusztus 22-i hátsóoldali számolt be.

Gorcsa Péter hálásnak bizonyult a hívők bizalmáért, mert a világi elnöki teendőit harminc éven keresztül végezte. Szerette a híveket, pártolta a szegényeket, a görög egyházzal, mint „szeretett egyházzal” tesz említést. Szolgált a béke idejében, az ország virágzó korszakában. Átélt az első világhá-

ború kegyetlen éveit, a háborús erő kifejtés borzalmaival. Dolgozott a háborút követő megalázás, összeomlás tragikus idejében is. Szenvedte a szétdarabolt ország vergődését, de az új háborút már fáradtan élte meg, az egyházi teendőit sem tudta ellátni. Sajnálattal vették tudomásul távozását. Betegsége súlyosbodott, a gyilkos kor győzedelmeskedett, a küzdelmet kénytelen volt feladni.

A pontosan száz éve lezáródott mozgalomra, annak állhatatos vezetőjére Sík Sándor: *Carmen semisaeculare* című versének utolsó sorival emlékezem:

„Mert ki sokat tanít igazságra,
A nem-múló örökkévalóságra,
Tündökölni fog, mint a csillagok.”

Siket István László

Száz éve történt

A földrengés éve Kecskeméten

Száz esztendővel ezelőtt, 1911. július 8-án hajnali 2 óra 10 perckor rövid ideig tartó, változó irányú földrengés riasztotta fel álmukból Kecskemét város lakóit. Ez volt a Magyarország történetében számon tartott három legnagyobb földrengés egyike, hasonló mértékű az 1956. évi dunaharaszti természeti katasztrófához. A kecskemétinél nagyobb rengést és pusztítást csak az 1763. évi komáromi földrengés idején észleltek. Kecskeméten a száz évvel ezelőtti földrengést megelőzően, 1908. május 28-án is volt kisebb erejű rengés. 1911-ben a földrengés epicentruma Kecskemét észak-nyugati részén volt, de a természeti katasztrófa ugyanabban az időpontban más településeken is érezte hatását (Budapest, Nagykőrös, Kölesd, Fülöpszállás, Bonyhád, Hatvan, Kajdác, Szentes, Paks, Rákocscsaba, Tiszaföldvár, Esztergom, Bácsalmás, Hódmezővásárhely, Szabadka és Palicsfürdő, Szolnok, Kiskunfélegyháza, Baja, Gödöllő, Kiskunhalas, Kiskőrös, Tiszakürt, Üllő, Újpest, Monor, Budakeszi, Pilis, Vecsés, Abony, Dunavarsány, Solymár, Sárbogárd, Albertirsa, Cegléd, Zombor, Jászberény, Orosháza) és Bécsről Temesvárig jelezték a szeizmográfiai készülékek.

Az évforduló alkalmából Kecskeméten kiállítást és városi megemlékezést szerveztek.¹ A kiállítás – mint a cím is jelzi – nem csupán a földrengést, mint a várost ért hajdani elemi csapások egyikét idézi föl, hanem azt a korabeli gazdasági, társadalmi és kulturális közeget, városépítő tevékenységet is, amelynek legszebb, felfelé ívelő szakaszában következett be a váratlan katasztrófa.

Kecskemét 1911-ben az ország egyik legjelentősebb városa. Az előző évi népszámlálás adatai szerint lakossága néhány fő híján 68 000 fő. Legtöbben mezőgazdasággal foglalkoztak, a klasszikus tanyarendszer virágkorát élte. A városvezetés birtokpolitikájának, a városkörnyéki parcellázásoknak köszönhetően még a nagy kivándorlások idején is nőtt a város megtartó ereje, és a kisbirtokosok rétege is biztos megélhetésre számíthatott. „A kecskeméti polgárság nem ment el idegen tájra jobb hazát keresni” – mondta 1897 karácsonyán, a Városháza felavatásakor Kada Elek polgármester.² A vasúti szárnyvonalak kiépítése a tanyavilág és a környező települések számára is lehetővé tette a kereskedelembe való bekapcsolódást. Állami, városi és magánkezdeményezésre egyaránt létrejöttek szőlő- és gyümölcs ültetvények, kísérleti telepek; nevezetes többek között a város szikrai szőlőtelepe, Helvécia, Miklóstelep, Katonatelep; Katona Zsigmond, Hankovszky Zsigmond, Mathiász János nemesítő tevékenysége; s 1911-ben már világhírű lett a kecskeméti szőlő és gyümölcs.

Az 1900-as évek elején üzemek a malmok, a konzervgyár, a gyufagyár, a vasgyár, a téglagyár. Idegenek számára már akkor is érdekes látványosság a belvárosi piac. A századfordulón tapasztalható gazdasági fellendülés a kultúrában és a városépítészetben is maradandó értékeket eredményezett. A kor stílusa, a szecesszió nemcsak az épületeken, hanem szinte az élet minden területén megjelent; jellegzetességeit megfigyelheti a látogató a bemutatott bútorokon, ruhákon, használati tárgyakon és műalkotásokon egyaránt. Az 1911-es Kecskemétet bemutató tematikai egységek között helyet kapott a kora-

¹ A Katona József Múzeum *Száz éve történt – A földrengés éve Kecskeméten* című kiállítása 2011. október 30-ig látható a Cifrapalota dísztermében és számos várostörténeti program kapcsolódik hozzá. A városi megemlékezésre július 8-án, pénteken este 19 órától került sor, amikor a kiállítás helyszínétől a városházáig tartó emléksétát és gyertyagyújtást követően egyszerre megszólaltak valamennyi felekezet templomának harangjai.

² *Székelyné Körösi Ilona*: Kecskeméti évszázadok. Fejezetek a város múltjából. Kecskemét, 1993. 55.

beli divat, szabás-varrás, kézműipar és szolgáltatás, az iskolavárosi hagyományok, a helyi fotográfusok, a Cigányváros, a Művésztelép és a Kecskeméti Szőnyegszövő, a korabeli sajtó, a dalárdák, a társasági események dokumentumai, értékpapírok, az 1911-es városi múzeum és Kada Elek polgármester dolgozószobája is.

A földrengés évét megelőzően számos nagyszabású rendezvény is Kecskemétre irányította a figyelmet, így például 1901-ben a mezőgazdasági- és iparkiallítás, 1906-ban a Kossuth-szobor felavatása, 1909 augusztusában pedig a több ezer vendég és versenyző részvételével egy hétig tartó Országos Dalosünnep.

A földrengés előtt néhány héttel, 1911. június 20-21-én rendezték meg Kecskeméten az Országos Gazdakongresszust, amelyre hatezer vendég érkezett az ország minden részéből. Az aktuális agrárkérdésekkel foglalkozó összejövetelen az előadók között volt többek között gróf Apponyi Albert és Darányi Ignác, volt földművelésügyi miniszter. A Gazdakongresszus keretében avatták fel a kecskeméti Gazdasági Egyesület székházát, amely Jánszky Béla és Szivessy Tibor építései tervei alapján a Városi Kaszinó új székháza mellett és azzal egyszerre épült a Rákóczi úton, a Cifrapalota szomszédságában.³ Ugyanekkor több olyan, a városképet maig meghatározó épület befejezése vagy építése volt folyamatban, amelyeknek a földrengés okozta sérülései komoly anyagi veszteséget jelentettek az építető városnak, az egyházaknak és egyesületeknek.

A Vasárnapi Újság kecskeméti felvételekkel illusztrált tudósításának megfogalmazása szerint: „Egy ma szinte példátlan fejlődés gyönyörű lendületében érte a katasztrófa ökölcsapása Kecskemétet...” A váratlan esemény július 8-án hajnali két óra 10 perckor következett be, tektonikus jellegű, rövid ideig tartó, változó irányú, 5,6 illetve 8-as erősségű rengés volt.⁴ Előjeleit már előző este és az éjszaka folyamán érzékelti lehetett, de a sok apró mozzanat jelentősége sokakban csak az eseményt követően tudatosult. Dr. Kacsóh Pongrác főreáliskolai igazgató lakásában tartott kutyái ugatással jelezték az emberi füllel még nem hallható morajlást, több visszaemlékezés szerint késő este a lovak, kutyák, macskák és egyéb jószágok furcsa viselkedést tanúsítottak, nem akartak nyugovóra térni. A Beretvás kávéházban éjjel fél egykor összezörrentek a poharak és palackok, a poharakra tett kiskanalak leestek, de ezeket a jeleket senki sem vette komolyan.

A város egyik helyi kiadványa, a Kecskeméti Nagy Képes Naptár így idézte fel az eseményt: „...a föld alatti morajlás, a recsegés, ropogás olyanszerű volt, mintha az ég és a föld tört volna össze. A tárgyak sűrűlödtek, táncoltak, halomra dőltek: az építmények falai morzsolódtak és törve, zúzva omlottak egymásra, mintha nem szilárd testek, hanem pöhölyyszerű, lenge tárgyak lettek volna. Emberek és állatok riadtan, ösztönszerűen futottak a szabadba. Az alvó város néhány pillanat alatt az ég alatt termett hajadonfövel, meztiláb, pőrén, ahogy az ágyból kiugrott. [...] Sokan ágyneműt, pokrócot, subát és egyéb ruhadarabokat terítettek a földre és ott töltötték az éjszakát, nagyon sokan pedig a sétaterek gyöpös pásztyán kerestek nyugvó helyet és ott virrasztottak vagy ott aludtak. Az istállókban megkötözött állatok bőgtek, nyerítettek, ordítottak, a szabadban lévő kirohantak az udvarokba, a tanyákon kint legelő jószágok szétriadtak és éppen úgy átéreztek a rettenetes katasztrófa hatását, mint az emberek, sőt a madarak is ezrével röpködtek a levegőben. [...] A nagy szerencsétlenségben az volt még az isteni szerencse, hogy emberéletben nem esett kár, ami csak úgy történhetett meg, hogy éjjel jött a katasztrófa, amikor a város népe aludt odahaza. Mert ha nappal történe a földrengés, bizonyos, hogy száz és száz halottja lett volna. Az a rengeteg sok kémény, attika, tűzfal, czifraság, díszítés, kő, téglá, vakolat, mi a házakról lehullott, mi az utcákat, udvarokat elborította, kiszámíthatatlan sok embert tett volna semmivé és örökös nyomorékká.”⁵

Több korabeli újságcikkben is idézték azoknak a szemtanúknak a beszámolóit, akik a környékből lovaskocsikon igyekeztek be a városba a földrengés időpontjában. A különböző irányokból érkezők szerint a földrengés előtt villámláshoz hasonló hatalmas fénynyaláb csapott föl az égbolton. A széles villámlásszerű lobbanást azok is látták, akik a rengés időpontjában valamilyen oknál fogva ébren voltak és a városban tartózkodtak (a kávéházban ülők még, vagy a szombat reggeli piacra érkezők már nem aludtak, hiszen, július eleje lévén, éjfélről állt a barackpiac.)

³ A rendezvényről a helyi és országos lapok tudósításain kívül terjedelmes összefoglalót közölt *Eötvös Nagy Imre*: Kecskemét város ünnepe. Házavatás – országos gazdagylülés. Kecskeméti Nagy Képes Naptár 1912. 251–288.

⁴ A pontos időpontról és időtartamról több eltérő híradás is megjelent, annyi biztos, hogy 2 óra 15 perc előtt lezajlott. A Nagytemplom toronyórája 2 óra 11 perckor megállt.

⁵ *Eötvös Nagy Imre*: Kecskemét város gyászja. A nagy földrengés 1911. évi július hó 8-dikán. Kecskeméti Nagy Képes Naptár 1912. 289.

A városháza a földrengés után

Alighanem Kecskemét legolcsóbb piaca zajlott ezen a szombati hajnalon. A Széchenyi téren, a Nagytemplom, a néhány évvel azelőtt felavatott, Komor Marcell – Jakab Dezső tervezte gyönyörű szecessziós Iparosotthon és a befejezés előtt álló katolikus bérház szomszédságában gyülekeztek az árusok. A rengés pillanataiban végignézték, hogy a katolikus egyház bérházának tetejéről hullanak a faldarabok és szobrok. Az első réműletből magukhoz térve, a legolcsóbban eladták a gyümölcsöt vagy egyszerűen otthagyták és rohantak haza. A Jánszky Béla és Szivessy Tibor által tervezett bérház homlokzatát Kisfaludy Stróbl Zsigmond szobrai (magyar szentek) és a kecskeméti Művésztelepen alkotó Iványi Grünwald Béla freskói díszítették. A műalkotás a vakolattal, sőt a teljes homlokzattal együtt leesett. Szentanúk szerint a piacteret és a kapcsolódó utcákat elöntötte a törmelék, a ledőlő kövek, díszitmények, faldarabok a közlekedést is akadályozták.

A földrengés okozta károkat csak több hét elteltével tudták pontosan fölmérni, de az már az első pillanatokban jól látszott, hogy a város legtöbb kára az épülőfélben levő és nemrégiben átadott palotáiban, a tornyos és emeletes épületekben keletkezett. A legszembetűnőbb a templomok és tornyaik sérülése volt. A Nagytemplom tornya három oldalán megrepedt, ezeket a réseket később belülről vasbeton gyűrűkkel erősítették meg. Súlyosan megrongálódott a piarista templom és rendház, ledőltek a kémények, beomlottak a boltíves mennyezetek, a sekrestye falain széles repedések mutatkoztak. A szerzeteseket, papnövédeket kilakoltatták, a miséket szüneteltették. Megsérült a reformátusok és a ferencesek temploma, károsodott valamennyi templomtorny és egy időre elnémultak a harangok. A miséket a Szentháromság temetőben és sátrakban tartották, a ferencesek a sekrestyében állítottak fel ideiglenes oltárt. Sértetlenül vészelte át a földrengést az Ybl Miklós által tervezett evangélikus templom, amely a következő időszakban a reformátusok istentiszteleiteinek is otthont adott. A korabeli sajtóban is megjelent a kecskeméti földrengésről készült, emblemikus felvétel a félrebillent kupolájú zsinagógáról. A hitelesség kedvéért feltétlenül meg kell jegyezni, hogy a zsidó templom egykori hagymakupolája a július 8-i földrengés következtében csak megbillent, de nem esett le; ám az egyszűlyű megborulása és a további kisebb utórengek következtében olyan állapotba került, hogy le kellett bontani és a régi kupolát a ma is látható lótuszszimbóló alakú kupolával pótolták.

A millenniumi Kecskemét egyik ékességeként számon tartott Városháza több folyosójának boltozatos mennyezete beomlott, a gőzfűtés nagy kéménye ledőlő és a tetőzetet áttörve a díszterem mennyezetét is átszakította, a freskókkal díszített teremből a csillagos eget lehetett látni. A homlokzat leszakadt darabjai a térre zuhantak. Sérült a város egyik legkorábbi kétemeletes épülete, a református Ókollégium is. Az emeletráépítéssel Beretvás szálló vendégei közül sokan hálórúhában, csomagjaikat hátrahagyva

menekültek, siettek a vasútállomásra a legközelebbi vonathoz. A nevezetes szállót és éttermet – amelyet akkor Kolossa Viktor vendéglős bérelt – súlyos sérülései miatt a rendőrség átmenetileg bezáratta.

1911-ben nemcsak a Kecskeméti Református Egyházközség, hanem az egész város számára is az egyik legjelentősebb építkezés az Újkollégium. A Református Főgimnázium és a Jogakadémia új épületének terveit Mende Valér és Dombi Lajos készítette. Mende Valér építési naplója ezzel a sorral kezdődik 1911. március 27-én: „*Jsten nevében kezdem meg!*” A július 8-iki földrengés után repedéseket észleltek a már elkészült falakon, ezeket visszabontották, és a továbbiakban fokozott figyelmet fordítottak a vasbeton szerkezetek alkalmazására. Némi csúszással – hiszen az újjáépítési munkák idején az építőanyag ellátás is akadozott –, de a terveknek megfelelő igényes kivitelben adták át az épületet, amelyben 1912-ben megkezdődött a tanítás. A főtéren az Újkollégiummal szemben Mende Valér másik nevezetes kecskeméti épülete, az evangélikus egyház Luther-palota néven ismertté vált bérpalotája már elkészült, egyik oromfala azonban a földrengést követően rádől a szomszédos épületre. A Nagykőrösi utca és a Rákóczi út több épülete is – például a Közgazdasági Bank és a Leszámitolóbank – szembetűnően sérült. Ledől a Törvényszék egyik kupolája, Justitia szobra a homlokzatról a járdára zuhant. A vasútállomás mindkét emelete beszakadt, a kémények ledőltek. A tornyok és kémények megrepedtek és megroggyantak minden üzemben (gyufagyár, konzervgyár, malmok stb.). Érdekes megfigyeléseket rögzítettek a korabeli szemtanúk: amelyik kémény nem dőlt le, az kettétört és a felső részre megfordulva visszaesett az alsó részre. Ez a jelenség és a falakon látható X alakú repedések egyaránt arra utaltak, hogy két különböző irányú erőteljes rengés történt. A tetetőkben a sirkövek is elfordultak.

Nagy kár keletkezett a laktanyákban, a gyalogsági kaszárnyából azonnal ki kellett telepíteni a katonákat és életveszélyessé vált a csapatkórház is. Az állami gyermekmenhely lakói egy ideig a szabad ég alatt laktak, majd Budapestre, Szegedre és Szabadkára helyezték át őket. Megrendítő jelenetek zajlottak a törvényszéki fogházban tartott elítéltek között is, „*akik bezárt börtöneikből nem menekülhetvén, iszonyú félelmet és lelki megrázkódást szenvedtek át. Mikor aztán Bárdos György fogházfelügyelő és Szandner Aladár kir. ügyész megjelentek és az ajtókat kinyitva az udvarra bocsátották a rabokat, azok, mintegy megszabadulva a szíveiket tépő fogság és bizonytalanság rettenetes érzésétől, egy szent énekbe kezdtek és a másik pillanatban már százak ajakán csendült meg a hálaadás zsolozsmája a sötét éjszakában. Az utcákon tolongó néparadat áhitattal hallgatta az éneket és önkéntelenül imára kulcsolta kezeit, mint a halál torkából megmenekült hajótörött.*”⁶

A város határában is riadalmat keltett a földmozgás. A kisnyíri gabonaföldeken öt-hat méter mély földnyílásokat észleltek, amelyekből kék színű homok tört a magasba. A legtöbb kár a város belső területén és észak-nyugati határában történt. Ezen a részen volt a földrengés epicentruma, ahol pl. a Baranyi-tanya minden épülete földig leomlott. A földrengést követően melegvíz és gáz is a felszínre tört, később több alkalommal kutatócsoportok is érkeztek a helyszínre.⁷

A város lakóházaik közül több összedőlt, mások lakhatatlanná váltak. Szinte minden sajtóhíradásban megjelent egy fotó az ún. citromszigeti (Máriaváros) emeletes villáról, Dragoni ezredes új lakóházáról, amely teljes egészében elfordult, majd pár nap múlva összedőlt. A kémények, oromzatok, homlokzatok kidőlése volt a leggyakoribb. A kevésbé sérült házakban sem mertek bent tartózkodni a családok. 1911 nyarán a Kecskemétre érkezők az udvarokon, köztéren, parkokban kisebb „családi” és nagy katonai sátrakat láthattak, amelyekben nyáron át meghúzták magukat az átmenetileg hajléktalanná vált lakosok.⁸

Csodával határos módon haláleset nem történt, de sok sérült embert kellett ápolni és napokig tartott a sokkhatás. Nagy teher nehezedett a helybeli orvosokra, akik a lakosság számához képest kevesen voltak. 1911-ben mindössze 20 orvos működött Kecskeméten (a pontos kép érdekében meg kell említeni, hogy rajtuk kívül volt még 52 szülésznő is), és mivel akkoriban mentőszolgálat még nem volt a városban, a mentés és elsősegélynyújtás is rájuk, valamint a patikusokra hárult.

⁶ *Eötvös Nagy Imre*: Kecskemét város gyászja. A nagy földrengés 1911. évi július hó 8-dikán. Kecskeméti Nagy Képes Naptár 1912. 289.

⁷ Sándor István főjegyző erről részletesen beszámolt a Katona József Múzeumban található visszaemlékezéseiben. A földgázkutatásról és a földrengésről: Az aranykor után. Egy elfelejtett polgármester: Sándor István. S. a. r., szerk. *Székelyné Körösi Ilona*. Monumenta Muzeologica III. Kecskemét, 2008.

⁸ A földrengésről és következményeiről számos újságcikk jelent meg, a helyi lapokon kívül több alkalommal is képes összeállítást közölt a Vasárnapi Újság, címlapon foglalkoztak a témával a budapesti és országos lapok is, pl. az Ország-Világ, Az Est. *Cholnoky Viktor*: Az alföldi földrengés 1911 c. írása 1914-ben, Kaleidoszkóp c. könyvében jelent meg. Az egyik leggyakrabban hivatkozott tudományos közlemény *Réthly Antal*: Az 1911. évi földrengések hazánkban. Földtani Közlöny, XLII. K. 1912. (Városi felkérésre 1911-ben ő készítette szakvéleményt a kecskeméti földrengésjelző állomás felállításához.)

A földrengést követő napokban a katonaság segítségével kezdték meg a romok eltakarítását. A károk felmérésére becslőbizottságokat alakítottak, utcáról utcára haladva mérték fel a lakóházak és egyéb épületek állapotát. A veszélyesnek ítélt házakra és közintézményekre kilakoltatási rendeletet volt érvényben. A rendőrkapitányság a templomokat is bezáratta. A földrengést követően gróf Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök és kísérete is helyszíni szemlét tartott Kecskeméten.

A legsürgősebb kiadások fedezésére a város segélyeket adott és szervezte a helyreállító munkát. Az államtól külön támogatást kaptak az egyházak és a piarista rend, ezen felül a város hatmillió korona kölcsönt kapott. Ezt részben a városi tulajdonú épületek helyrehozására, részben a magánszemélyek segítésére kellett fordítaniuk, anyagi helyzetétől függően kamatmentes vagy kamatos kölcsön formájában. Kecskemét 1911-ben főispáni székhely is volt; gróf Ráday Gedeon főispán maga is sokat tett a károk enyhítéséért (1917-ben ezért választották díszpolgárrá.) Kada Elek polgármester széleskörű kapcsolatait is felhasználta az újjáépítés érdekében. A kárbecslési és segélyezési ügyek fő szervezője Sándor István főjegyző volt, aki a Kada Elek által jegyzett beadványokat is megfogalmazta. A kormányhoz írt felterjesztésben így összegezték a földrengés sújtotta Kecskemét helyzetét: „...a város és a lakosság nemcsak tőkében veszített sokat, de közvetett kára is igen nagy. Ugyanakkor csökkennek a városi bevételek, amikor óriási, rendkívüli kiadásokat kell tenni. Megcsappant a vállalkozási kedv, idegenek felve jönnek Kecskemétre és felve tartózkodnak itt, a hitelviszonyok általában is megromlottak.”

A földrengést követő hónapokban széleskörű társadalmi segítségkérés bontakozott ki, fontos szerepet vállaltak az egyházak és a korabeli civil szervezetek. A helyi sajtó rendszeresen hírt adott a beérkezett adományokról, a Kecskeméti Nagy Képes Naptár 1912. évi kötete pedig az addigi adományozók teljes jegyzékét közölte. A legtöbben igyekeztek minél előbb, saját erőből felújítani sérült lakóházaikat, segélyért csak a leginkább rászorultak fordultak a városhoz. A városi középületek helyreállítási munkáit a tervező építészek – pl. Lechner Ödön, Jánzszy Béla – irányították. A város, a közintézmények és a lakosság anyagi erejét a földrengést követő években az újjáépítés vette igénybe. A július 8-át követő hetekben átmenetileg gondot jelentett az építőanyagellátás, sőt a megfelelő szakemberek hiánya is. A katasztrófa vámszedői közé tartoztak azok az élelmes „vállalkozók”, akik közművesnek, ácsnak adva ki magukat, magas áron vállaltak építőipari munkákat. A későbbiekben más vidékekről, például Kolozsvárról érkeztek szakiparosok. A munkaerőhiány a mezőgazdaságban is megemelte a napszámberéket, és általános drágaság uralkodott az élelmiszerpiacon is.

Több nagyszabású terv megvalósítása elmaradt, nem épült meg többek között a Vásárcsarnok és az Országos Elmegyógyintézet. A nagy városrendezési munkák, a főter kialakítása és a Rákóczi út kiépítése után az egyik legfontosabb beruházás a városi vízvezetékrendszer lett volna, az adott körülmények között azonban erre nem kerülhetett sor és a háború utáni időkre halasztódott. A Rákóczi út végére, még a földrengés előtt, Lechner Ödön tervezett egy impozáns víztornyot, amelyet egy Rákóczi emlékművel kapcsolt össze. Kada Elek polgármester a földrengést követően megbizta Lechnert a torony földrengés-biztossá történő áttervezésével. A Vasárnapi Újság hasábjain Kada Elek még 1912-ben is bizakodóan írta: „...kétségtelenül oly elsőrangú művészi hatása lesz, hogy az nemcsak a városnak, hanem az egész országnak egyik építészeti nevezetességét fogja képezni. A toronynak építéséhez most fognak hozzá.”⁹ A monumentális mű ennek ellenére nem valósult meg, hiszen a földrengés évében a közvetlen

A zsinagóga a földrengés után

⁹ Kada Elek: Az újra épülő Kecskemét. Vasárnapi Újság 1912. 540.

helyreállítási munkák élveztek prioritást, 1913-ban pedig meghalt Lechner Ödön és a tervet dédelgető Kada Elek polgármester is. Ugyancsak elmaradt a Duna-Tisza csatorna megvalósítása, természetesen ennek csak részben oka a földrengés, hiszen országos jelentőségű, nagyszabású beruházásról lett volna szó. Az 1911 márciusában benyújtott tervek szerint, ha a hajózható csatorna egyik kikötője Kecskemét mellett épül, a város ingyen területet biztosít és anyagilag is hozzájárul az építkezéshez.

A református egyház iskolapalotája, az Újkollégium a földrengés miatt némi csúszással, de megvalósult. Ennél az épületnél és a továbbiakban minden nagyobb építkezésnél fokozottan figyeltek a biztonságára, a vasbeton használatára. Nem sokkal később felépült a Mátyás király téri elemi népiskola, majd az új főreáliskola is, a Rákóczi úton pedig a mozi, a „Városi Mozgó.” Kecskemét városa már a földrengés évében megkezdte az előkészületeket földrengésjelző állomás létesítésére. A földrengés tudományos elemzésével számos korabeli szakember foglalkozott¹⁰ és több tucat publikáció látott napvilágot.

A száz évvel ezelőtti váratlan természeti katasztrófa a városfejlődés legszebb, felfelé ívelő szakaszában érte Kecskemétet. Kitaró munkával és összefogással, állami és társadalmi segítséggel sikerült a károk helyreállítása és több korábbi terv megvalósítása. Az 1911-es esztendő, a földrengés éve azonban egyúttal az „aranykor” végét is jelentette a város számára.

Székelyné Körösi Ilona

Száz éve született a „Mátra mindenese”

Zakupszky László 1911. április 8-án született a Bács-Kiskun megyei Mélykúton. Tanulmányait a bajor tanítóképzőben végezte. 1933-ban került az akkor még Ótházhuta nevű településre. Először tanító, majd iskolaigazgató volt. Itt kezdte meg oktatói-nevelői pályáját, s innen ment nyugdíjba 1971-ben. Ezen idő alatt ő lett a falu meghatározó személyisége. Innen vonult be katonának. Családot is itt alapított. Felesége Málnai Mária, akivel 1937-ben kötött házasságot. Három gyermekük született: László, Gabriella és Kornélia. Rendkívüli érzékenységgel törődött az ott élő emberekkel. Minden lehetőséget megragadott a település fejlesztésére. Segítségével vezették be 1948-ban a villanyt, s készült el 1958-ban az iskola új szárnya, s 1972-ben pedig a vízhálózat. Társadalmi munkát is végzett: volt tanfelügyelő, községi tanácselnök (1971–1979), a Heves Megyei Tanács tagja (1967–1980), a Mátra-Bükk Intézőbizottság alapító tagja (1958), a községi Hazafias Népfrontbizottság elnöke stb.

A helyi kulturális élet az ő idejében volt a legpezsgőbb. Az általa vezetett népi együttes nemcsak a megyében, hanem országosan is elismert volt. Kodály Zoltán, Vikár László, Borsai Ilona és Lami István népzenei kutatómunkáját segítette. Az 1960-as években a Csörgő pataknál feltárta egy üveghuta maradványait. Feldolgozta a falu történetét, amely *Mátraszentimre és környéke* címmel jelent meg. Aktív kezdeményezője, szervezője volt a mátraszentimrei tájház létrehozásának, melyet 1995. augusztus 20-án ő avatott fel. Itt külön teremben látható gyűjteményének egy része, ásványok, kőzetek, valamint az általa írt cikkek. Rendszeresen tájékoztatta a szlovák nyelvű L'udové noviny című lapot a településen történekről. Tervei között szerepelt, hogy könyvet ír Kodály Zoltán galyatetői látogatásairól.

Bár az Alföldön született, életét a Mátra népének szentelte. A második világháború előtti igen szegény kis településből mára kiemelkedő jelentőségű üdülőtelep jött létre, amelyben nem kis érdeme volt a „mindenki igazgató bácsijának”. Többször lett volna lehetősége innen elmenni, aktivitásának más település is örült volna. De itt maradt, mert szerelmese volt a Mátrának és falujának. Elsőként kapta meg a díszpolgári címet. Mátraszentimrén 2004. január 7-én hunyt el. Halála után róla nevezték el az iskolát, melynek folyosóján kiállítást rendeztek személyes tárgyairól. Születésének századik évfordulóján az iskolában méltó megemlékezést tartottak róla.

Szeretettel emlékszem a mátraszentimrei tartózkodásaim során együtt töltött szép estékre, hosszú beszélgetésekre. Életem nagy ajándékának tartom, hogy ismerhettem és atyai jó barátomként tisztelhettem.

Szecsó Károly

¹⁰ Például: Dr. Kacsóh Pongrác főreáliskolai tanár, Bodócs István, az ógyallai obszervatórium kecskeméti származású munkatársa, dr. Czirbusz Géza egyetemi tanár, Vozáry Pál mérnök, dr. Réthly Antal.

Nyolcvanéves a pápai H. Szabó Lajos

Dr. H. Szabó Lajos agrármérnök, helytörténeti kutató Újmalomsokon született 1931. június 6-án a földműves Szabó Gyula és Héra Lídia családjában, ötödik gyermekként. (Nevének H. betűje tehát édesanyjára utal.) Gyermekeivel szülőfalujában töltötte és itt járta ki az elemi népiskola öt osztályát. A hazafias neveléséről híres pápai Református Kollégium négy évfolyama (1942–1947) után megszűnéséig a pápai, majd a székesfehérvári Mezőgazdasági Szakközépiskolában tanult és végzett 1951-ben. Munkája mellett a mosonmagyaróvári Agrártudományi Főiskolán 1960-ban szerzett agrármérnöki diplomát. Folyamatosan képezte magát, s szakmai tudása egyik betetőzését jelentette, amikor a nagy múltú keszthelyi Georgikonban 1977-ben egyetemi doktori címet szerzett. 1951–1952-ben gyakornokként kezdett dolgozni a Hortobágyi Állami Gazdaságban, majd 1952–1953-ban a rajkai Termelőszövetkezet szakembere. 1955 és 1977 között a Pápai Járási Tanács főagronómusa, az 1968–1977-es években osztályvezetője, 1978-tól 1992-ig a Pápa környéki Viztársulat ügyvezető igazgatója. 1992-ben vonult nyugdíjba. Munkája mellett széleskörű gyűjtő- és kutatómunkát végzett, minek eredményeként több mint ötszáz írása jelent meg hazai- és több külföldi magyar nyelvű kiadványban. 1983 óta 56 könyve látott napvilágot agrártörténeti, vizsgáldoklás történeti, numizmatikai, helytörténeti és történelmi témákban.

H. Szabó Lajos a honismereti mozgalom derékhadához tartozónak vallja magát. Olyannak, aki sok hely- és üzemtörténéssel együtt, írásaiban igyekszik ellensúlyozni a televíziós adások és internetes portálok esetenként silány, színvonalatlan közléseit, illetve a tankönyvek szűk körű anyagait. Írásaival fel akarja élesíteni a csökkenő olvasási kedvet is. Lát reményt erre, mivel mind több helyre hívják a könyvnapokra, kiállításokkal egybekötött könyvbemutatókra, történelmi, helytörténeti vetélkedőkre, nyugdíjas találkozókra, falunapokra és nemzeti ünnepekre.

A Rákóczi-szabadságharc kronológiája, 1703–1711 című könyvét a szerző elsősorban az iskolák tanulóinak és a felkészítő tanároknak ajánlotta, mivel a Rákóczi-szabadságharc eseményeiről aránylag keveset tudunk. Számos, határainkon túl lévő könyvtárban is megtalálhatóak könyvei, melyeket segéd-tankönyvként használnak. Érdekes példa erre, hogy a Magyarok Világszövetségének Viktória Csoportja Ausztrália több nagyvárosában ezt a Rákóczi szabadságharc 300. évfordulójára írt könyvét használta fel a megemlékezésein.

Korai munkái a nagyüzemi mezőgazdaság történetéhez kapcsolódtak, majd érdeklődése fokozatosan szülőföldje és a lakóhelye története felé fordult. Több könyvben és tanulmányban mutatta be a Marcal menti tájat, valamint Pápa és környéke hajdan vezetett világát. Könyveinek többsége jó minőségű papíron, elegáns külsővel közreadott – szinte kivétel nélkül – magánkiadású kötetek, mondanivalóját elsősorban saját készítésű fényképeivel illusztrálja. 1983-ban alapította a *Malomsoki Baráti Kört*. *A keszői vár történetét* 1990-ben dolgozta fel, mely könyvet bővített formában *A keszői vár és környéke* címmel 2000-ben adta ki. *A Szülőföldünk, Malomsok* című könyvével a millenniumi esztendőben köszöntötte a magyar államiség 1000. és Malomsok 675. évfordulóját.

Nyolcvan esztendősen ünnepeltünk 1982-től tevékenykedik a Veszprém megyei honismereti mozgalomban. 1991-től a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület elnökségi tagja; 1996-tól a Kossuth Szövetség Veszprém Megyei Szervezetének titkára, 1999-től országos alelnöke. A Bakonyszentiván és Bakonyság közötti Csárda-pusztai kis kápolna falán lévő, Kossuthra és a Meszlényi családra emlékező táblánál H. Szabó Lajos kezdeményezésére évek óta több környező község önkormányzata, általános iskolája, a Kossuth Szövetség és a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület ünnepli március 15-ét. 1997-ben tevékenyen részt vett a két évfolyamot jegyző, színvonalas *Kossuth Kalendárium 1848–1998*, valamint a *Kossuth Kalendárium 1849–1999* összeállításában. Kossuth halálának 100. évfordulóján, 1994-ben készült el a *Pápa és környéke 1848–1849* című munkája, 1996-ban pedig *Történelmi emlékhelyek Pápán és környékén* címmel 63 község és Pápa város táján értelmezett történelmi emlékhelyeit sorolta fel községenként, betűrendben. 1997-ben jelent meg a *Kossuth emlékek Veszprém megyében* hiányt pótló gyűjtemény, a *Naplók, versek, levelek a szabadságharc korából* (Pápa, 1998), ebben többnyire pápai diákok eddig kiadatlan írásműveit tette közzé. 2000-ben látott napvilágot a *Negyvennyolcas emlékművek, honvédsírok Veszprém megyében* című könyve, majd a *Kossuth Lajos életének fontosabb állomásai 1802–1894* címűt Kossuth születésének 200. évfordulójára emlékezve állította össze. Főleg a tanuló ifjúságnak nagy jelentőségű *Az 1848–49. évi polgári forradalom és szabadságharc eseményeinek időrendi táblázata 1848–1849* (Pápa, 2006) című munkája. A '48-as emlékek méltó összefoglalója *A Kárpát-medence negyvennyolcas emlékművei fényképeken és képeslapokon* 2008-ban és 2009-ben megjelentetett gyűjteményei, a *Millenniumi emlékek Veszprém megyében 2000–2001* című összeállítás pedig e két év jeles eseményeit tartalmazza.

A honismereti, helytörténeti kutatómunka kiváló művelője tehát H. Szabó Lajos, akit nemcsak lakóhelyén, Pápán és környékén, hanem országserzte, s határainkon túl is sokan ismernek. Nemcsak szakmai felkészültségéért, tudásáért becsülik, hanem segítőkészségéért, jó humoráért és remek előadókészségéért is. 2000-ben kapta meg a Bél Mátyás – Notitia Hungariae Emlékérmet. Nyolcvanadik születésnapján szülőfalujában köszöntötték a Malomsoki Baráti Kör tagjai és a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület vezetői.

Bándi László

Beszámoló a Honismereti Szövetség 2010. évi közhasznú tevékenységéről

Honismereti Szövetségünk 2010-ben – több évtizedes mozgalmi múltja és szövetséggé alakulása után – működésének huszadik évébe lépett. A sok éves tapasztalat alapján, az Alapszabályban megfogalmazott céloknak és feladatoknak megfelelően végezte munkáját az alábbiak szerint.

Szervezeti életünk

A *Küldöttgyűlés* az év során három alkalommal ülésezett. Első alkalommal *február 18-án* a küldöttek megvitatták és elfogadták a 2009. évről szóló közhasznú beszámolót és pénzügyi elszámolást, a Felügyelő Bizottság jelentését, illetve ajánlásaikkal kiegészítve a 2010. évre szóló feladat- és költségtervet. *Június 22-én* tisztújító küldöttgyűlésre került sor, ahol a küldöttek megvitatták az Elnökség három éves tevékenységéről szóló tartalmi és pénzügyi beszámolót, majd a jelölő bizottság javaslatai alapján újjáválasztották a Szövetség testületeinek (Elnökség, Felügyelő Bizottság, Szerkesztő Bizottság) tagjait. Halász Péter leköszönő elnök helyét Debreczeni-Droppán Béla vette át, a Honismeret folyóirat szerkesztését pedig Selmeczi Kovács Attila. *Az augusztus 25-i* Küldöttgyűlésen a küldöttek megszavazták a Szövetség székhelyének változását (a Corvin térről a Nemzeti Múzeumba), valamint a változásoknak megfelelően módosították a Szövetség Alapszabályát.

Az Elnökség az Alapszabálynak megfelelően négy alkalommal ülésezett (február 24., április 27., október 14., december 9.) az elnöki meghívóban jelzett napirendi pontok szerint. Az üléseken megbeszéltek az országos és helyi szinten elvégzendő aktuális tennivalókat, előkészítettük, szakmai javaslatokkal segítettük a rendezvényeket. Áttekintettük a két ülés között országos és megyei szinten végzett munkát, az Elnökség tagjai tájékoztatást adtak a megyéjünkben történt eseményekről, rendezvényekről. Az elnökségi ülésekről emlékeztető készült, amelyet az Elnökség tagjai megkaptak.

A Felügyelő Bizottság február 2-i ülésén áttekintette a 2009. évi szervezeti élet, továbbképzések, rendezvények és a pénzgazdálkodás dokumentumait, amelyekről tájékoztatták a Küldöttgyűlést. A Bizottság tagjai rendszeres résztvevői voltak az év elnökségi üléseiknek és az országos rendezvényeknek, közreműködtek a tisztújító Küldöttgyűlés lebonyolításában, így észrevételeik személyes tapasztalataikon is alapultak.

A Honismeret folyóirat Szerkesztő Bizottsága hat alkalommal ült össze a soron következő szám anyagának összeállítására. Megvitattuk a közlésre szánt írásokat, a Honismereti Akadémia és az Erkel évforduló tematikus számát, az Évfordulónaptár alapján megterveztük a jeles évfordulókra emlékező írásokat (javaslatot tettünk a felkérendő szerzők személyére). Megszerkesztettük a konferenciák közlésre szánt anyagát, közzétettük szervezeti életünk híreit. *Április 14-én* a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület meghívására Szegeden a Megyei Levéltárban kihelyezett szerkesztőbizottsági ülést tartottunk, ahol a folyóirat anyagának összeállítását követően találkoztunk a megyei bizottság tagjaival és meghívott vendégeivel – felhasználva az alkalmat a honismereti mozgalom aktuális kérdéseinek, feladatainak áttekintésére, a folyóirat népszerűsítésére is. *Augusztus 12-én* Dunakeszin a szerkesztői munkát követően búcsúztattuk az Erdélybe költöző Halász Péter elnök-szerkesztőt.

Az Elnökség által felkért szakmai *ad hoc bizottságok* közreműködtek a rendezvények programjainak összeállításában, a témakörök kijelölésében, az előadók kiválasztásában és felkérésében. (Felnőtt és ifjúsági Honismereti Akadémia.)

Magyei tagszervezeteink alapszabályuknak megfelelően hívták össze közgyűlésüket, elnökségi üléseiket, vállalkoztak országos, illetve regionális rendezvények közös szervezésére.

Szervezeti életünk működtetéséhez, a *könyvelői munka* megbízási díjához a *Nemzeti Civil Alaptól* nyert működési pályázati támogatásból használtunk fel részösszeget.

Országos rendezvényeink

A feladattervnek megfelelően egyrészt tagjaink továbbképzését, másrészt a jeles évfordulókra való emlékezést szolgálták az országos rendezvények.

A *Honismeret Napját* a Pest Megyei Honismereti Egyesülettel és a Budapesti Honismereti Társasággal közösen szerveztük a Nemzeti Múzeumban. A rendezvény alkalmat adott helytörténeti kutatóknak kutatási eredményeik bemutatására, felolvasására.

A *XXXVIII. Országos Honismereti Akadémiára* június 27–július 2-á között került sor a Vas Megyei Honismereti Egyesülettel közös szervezésben, 174 hazai és határon túli résztvevővel (tag és társszervezetek küldöttei, tagjai), de az előadások nyitottak voltak a helyi érdeklődők számára is. Elsőként a *honismereti mozgalom ötven évét* tekintettük át, majd emlékeztünk a *trianoni diktátum kilencvenedik évfordulójára*. Mindkét témakörben előadások és korreferátumok hangzottak el országos és helyi, illetve határon túli kutatók tolmácsolásában. A résztvevők a tartalmas szakmai program keretében – egész napos tanulmányúton – megismerkedhettek a megye tárgyi és szellemi kulturális értékeivel, a helyi honismereti körök munkájával, a „hűség falvai” történetével. Rendezvényünket a *Nemzeti Kulturális Alap*, a *Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány*, valamint *Vas Megye Közgyűlése és Kőszeg Város Önkormányzata* támogatta. Nagy segítséget jelentett a közgyűjtemények, közművelődési intézmények munkatársainak közreműködése előadóként, szervezőként, tanulmányút vezetőként is.

A *Határmenti és Határokon Átívelő Kapcsolatok Országos Konferenciáját* pénz hiányában nem tudtuk megrendezni.

Ugyanez a sors várt a tervezett *IX. Országos Iskola és Honismeret Konferenciára* is – pályázati támogatások nélkül, csak saját erőből nem vállalkozhattunk a megrendezésére.

Ifjúsági rendezvényünk

A *XV. Országos Ifjúsági Honismereti Akadémiát* a Somogy Megyei Honismereti Egyesülettel közösen szerveztünk Tabon, *november 2–5-e* között, 45 fő részvételével (ebből 33 volt a hazai és határon túli diák). Az előző évi javaslat alapján a diákok is a trianoni diktátum hatásaival foglalkoztak családjuk, szülőfalujuk, városuk vagy megyéjük vonatkozásában. A felnőtt előadókat követően tizenhét diák mutatta be kutatási eredményeit 15–20 perces korreferátum keretében, vetítéssel alátámasztva. A fél napos tanulmányút keretében egyházi helytörténeti gyűjteménnyel, a Zichy család történetével ismerkedhettek a diákok. A nagyszerű program megvalósítása a *Nemzeti Kulturális Alap* támogatásával vált lehetővé.

Honismeret

Szövetségünk folyóirata hat alkalommal jelent meg, számonként 1000 példányban 7-9 ív terjedelemben. Az előfizetők száma 556-ra csökkent, az eladott példányok száma számonként 20–30 db. volt (egy-két számból nagyobb mennyiséget is megvettek). A rendezvények résztvevőinek a részvételi hozzájárulás részeként adtunk egy-egy példányt. A folyóirat a *Nemzeti Kulturális Alap* Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiumának jelentős támogatása nélkül nem jelenhetett volna meg. A hatos, Erkel Ferencre emlékező számot a *Balassi Intézet* támogatta jelentős összeggel. A lap terjesztéséhez a saját bevételen túl a *Nemzeti Civil Alaptól* nyert működési támogatásból használtunk fel nagyobb összeget.

Honismereti Szövetségünk Honlapja

Rendszeres frissítéssel működik honlapunk, programterveinket, meghívóinkat, szervezeti életünk híreit, a rendezvényekről készült részletes beszámolókat, a Honismeret folyóirat aktuális számának tartalomjegyzékét mindenki számára elérhetővé tettük. A folyóirat számainak teljes terjedelmét csak a korábbi számok esetében helyezzük el a honlapon, amelynek működtetéséhez a *Nemzeti Civil Alaptól* nyertünk támogatást.

Megyei egyesületeink

2010-ben is nagyon sokrétű, tartalmas munkát végeztek. Az Elnökséggel közösen szervezett rendezvényeken túl helyi konferenciákat, egyre több helyen a *Honismereti Napját*, évfordulós megemlékezéseket szerveztek, több helyen a határon túli kapcsolatok ápolására is felhasználva a programot. Az egyesületek tagjainak összetartását szolgálták a tanulmányutak, kirándulások. Néhány megyében hagyománya van a megyei honismereti vetélkedőnek általános és középiskolás diákok részvételével. A táborokat nem tudtuk ugyan támogatni, de a megyei egyesületek segítettek a szervezésben.

Az országos és megyei, helyi rendezvényeken sok száz diákkal és felnőttel kerültünk alkalmi – néha rendszeressé váló – kapcsolatba. Munkáját mindenki térítés nélkül, a mozgalom iránti elkötelezettséggel végezte. Eredményeink közösek, a munkában való részvételért mindenkinek köszönetet mondunk!

Budapest, 2011. február 24.

Bartha Éva titkár

1	9	6	2	4	9	4	7	9	4	9	9	5	2	9	0	1
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Statisztikai számjel vagy adószám

Az egyéb szervezet megnevezése: **Honismereti Szövetség**

Az egyéb szervezet címe: **1088 Budapest, Múzeum körút 14-16.**

**EGYSZERES KÖNYVVITELT VEZETŐ EGYÉB SZERVEZETEK
KÖZHASZNÚ EGYSZERŰSÍTETT BESZÁMOLÓJÁNAK EREDMÉNYLEVEZETÉSE**

2	0	1	0
---	---	---	---

 ÉV

adatok ezer Ft-ban

a	b	c	d	e
1.	A. Összes közhasznú tevékenység bevétele (I.+II.)	14.323		12.991
2.	I. PÉNZÜGYILEG RENDEZETT BEVÉTELEK (1.+2.+3.+4.+5.+6.)	14.323		12.991
3.	1. Közhasznú célú működésre kapott támogatás	260		278
4.	a) alapítótól			
5.	b) központi költségvetéstől			
6.	c) helyi önkormányzattól			
7.	d) társadalombiztosítótól			
8.	e) egyéb	260		278
9.	2. Továbbutalási céllal kapott	1.100		1.280
10.	3. Pályázati úton elnyert támogatás	9.151		7.077
11.	4. Közhasznú tevékenységből származó bevétel	3.713		4.320
12.	5. Tagdíjból származó bevétel			
13.	6. Egyéb bevétel	99		36
14.	II. PÉNZBEVÉTELT NEM JELENTŐ BEVÉTELEK			
15.	B. Vállalkozási tevékenység bevétele (1.+2.)			
16.	1. Pénzügyileg rendezett bevételek			
17.	2. Pénzbevételt nem jelentő bevételek			
18.	C. Tényleges pénzbevételek (A./I.+B./1.)	14.323		12.991
19.	D. Pénzbevételt nem jelentő bevételek (A./II.+B./2.)			
20.	E. Közhasznú tevékenység ráfordításai (1.+2.+3.+4.)	14.373		14.970
21.	1. Ráfordításként érvényesíthető kiadások	14.301		14.701
22.	Ebből: továbbutalt támogatás	1.100		1.280
23.	2. Ráfordítást jelentő eszközváltozások			
24.	3. Ráfordítást jelentő elszámolások	72		108
25.	4. Ráfordításként nem érvényesíthető kiadások			161
26.	F. Vállalkozási tevékenység ráfordításai (1.+2.+3.+4.)			
27.	1. Ráfordításként érvényesíthető kiadások			
28.	2. Ráfordítást jelentő eszközváltozások			
29.	3. Ráfordítást jelentő elszámolások			
30.	4. Ráfordításként nem érvényesíthető kiadások			

1	9	6	2	4	9	4	7	9	4	9	9	5	2	9	0	1
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Statistikai számjel vagy adószám

Az egyéb szervezet megnevezése: **Honismereti Szövetség**

Az egyéb szervezet címe: **1088 Budapest, Múzeum körút 14-16.**

**EGYSZERES KÖNYVVITELT VEZETŐ EGYÉB SZERVEZETEK
KÖZHASZNÚ EGYSZERŰSÍTETT BESZÁMOLÓJÁNAK EREDMÉNYLEVEZETÉSE**

2 0 1 0 ÉV

adatok ezer Ft-ban

a	A tétel megnevezése b	Előző év c	Előző év(ek) helyesbítéssel d	Tárgyév e
31.	G. Tárgyévi pénzügyi eredmény (± 1. ± 2.)		22	- 1.871
32.	1. Közhasznú tevékenység tárgyévi pénzügyi eredménye (A./1.- E./1.- E./4.)		22	- 1.871
33.	2. Vállalkozási tevékenység tárgyévi pénzügyi eredménye (B./1.- F./1.- F./4.)			
34.	H. Nem pénzben realizált eredmény (± 1. ± 2.)	- 72		- 108
35.	1. Közhasznú tevékenység nem pénzben realizált eredménye (A./11.- E./2.- E./3.)	- 72		- 108
36.	2. Vállalkozási tevékenység nem pénzben realizált eredménye (B./2.- F./2.- F./3.)			
37.	I. Adózás előtti eredmény ((B./1.- F./1.) ± H/2.)			
38.	J. Fizetendő társasági adó			
39.	K. Tárgyévi eredmény	- 50		- 1.818
40.	1. Közhasznú tevékenység tárgyévi eredménye ((A./1. + A./11.) - (E./1. + E./2. + E./3.))	- 50		- 1.818
41.	2. Vállalkozási tevékenység tárgyévi eredménye (I. - J.)			
TÁJÉKOZTATÓ ADATOK				
42.	A. Pénzügyileg rendezett személyi jellegű ráfordítások			2.554
43.	1. Bérköltség			1.903
44.	ebből: - megbízási díjak			1.903
45.	- tiszteletdíjak			-
46.	2. Személyi jellegű egyéb kifizetések			200
47.	3. Bérjárulékok			451
48.	B. Pénzügyileg rendezett anyag jellegű ráfordítások			438
49.	C. Értékcsökkenési leírás			108
50.	D. Pénzügyileg rendezett egyéb jellegű ráfordítások			11.870
51.	E. A szervezet által nyújtott támogatások (pénzügyileg rendezett)			-
52.	Tárgyévben Apeh által kiutalt 1% összege			-

Keltezés: 2011. február 24.

Debreczeni-Droppán Béla
a szervezet vezetője

1 9 6 2 4 9 4 7 9 4 9 9 5 2 9 0 1

Statistikai számjel vagy adószám

Az egyéb szervezet megnevezése: **Honismereti Szövetség**

Az egyéb szervezet címe: **1088 Budapest, Múzeum körút 14-16.**

**EGYSZERES KÖNYVVITELT VEZETŐ EGYÉB SZERVEZETEK
KÖZHASZNÚ EGYSZERŰSÍTETT BESZÁMOLÓJÁNAK MÉRLEGE**

2 0 1 0 ÉV

adatok ezer Ft-ban

a	b	c	d	e
	A tétel megnevezése	Előző év	Előző év(ek) helyesbítéssel	Tárgyév
1.	A. Befektetett eszközök (2 - 4 sorok)	86		140
2.	I. IMMATERIÁLIS JAVAK			
3.	II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	86		140
4.	III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK			
5.	B. Forgóeszközök (6 - 9 sorok)	1.531		148
6.	I. KÉSZLETEK			
7.	II. KÖVETELÉSEK	53		32
8.	III. ÉRTÉKPAPÍROK			
9.	IV. PÉNZESZKÖZÖK	1.478		116
10.	ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN (1.+5. sor)	1.617		288
11.	C. Saját tőke (12-16 sorok)	1.000		- 817
12.	I. INDULÓ TŐKE / JEGYZETT TŐKE			
13.	II. TŐKEVÁLTOZÁS / EREDMÉNY	1.050		1001
14.	III. LEKÖTÖTT TARTALÉK			
15.	IV. TÁRGYÉVI EREDMÉNY KÖZHASZNÚ TEVÉKENYSÉGBŐL	50		- 1.818
16.	V. TÁRGYÉVI EREDMÉNY VÁLLALKOZÁSI TEVÉKENYSÉGBŐL			
17.	D. Tartalék			
18.	E. Céltartalékok			
19.	F. Kötelezettségek (20-21 sorok)	617		1.105
20.	I. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	600		874
21	II. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	17		231
22.	¹ FORRÁSOK (PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN (11.+17.+18.+19. sor)	1.617		288

Keltezés: 2011. február 24.

Debreczeni-Droppán Béla
a szervezet vezetője

T. 1715/B - AB Nyomtatvány